Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ПIАЬРАСКА, 2 МАЙ, 1980 ШУ. ● № 53 (8183). ● Мах 2 кепиг.

Селхан дерригача советски халкъаца цхьана ЦхьоалагIа май—дерригача дунен къахьегамхой барт-цхьоагIон Ди дездеш хипар Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой. Цар хьахьекхар парте XXV съезда решенеш иттлагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъе, вай мехка коммунизм хьалъеча керда котапонаш яха шоаш кийча хилар, парте чурчеи арахьарчеи политикана шоаш мутIахьа хилар.

МАШАРЕРЧА КХОЛЛАМА НАЬКЪАГIА

Москве ЦIеча майдан тIа хинна ЦхьоалагIча майна хетаяъ демонстраци

ЦIей дезду, ЦхьоалагIча маера вай Даьхен Iуйре шин тайпара я: цIеча байракхашца хоьль л городий, юртий улицаш, Iалаьмате йоккхий гIишлонаш. ЦIе бос — хьанареча къахьегама гIолал, революце къовсамен коталонийн символ — тахан керттера ба вай Даьхен массе а мIнингe.

Хьахиннай вай мехка ЦхьоалагIча мая Iуйре — иллейн сакъердамен Iуйре. МIнингера жIнинге, лоа уллача Камчатка ловмашкара сийна бай болча Карпаташка кхаччалца коммунизм хьалъерий цIей дезде ирабаьккхаб вай мохк. Цуица цхьана ЦхьоалагIча мая байракхашта кIал уитт дунен массе а мIнингашнара миллионаш къахьегамхой.

Кхы а хозагIа хитнай, кхы а къонъеннай Москва. ЦIеча байракхаша, транспаранташа, зизаша хьовгаьй цук улицаш, майдаш. Миччахьара дIайолалуш яле а, хIара улица, проспект керттерча мотиге — ЦIеча майданга кхоач.

Ухх шерарча ЦхьоалагIча мая эстафета хьанийаl сарн тачча планета башха дикача цIейгара — В. И. Ленин ваь 110 шу дизаргара. Из сийлен дн кердача толамица белгал а даьккха советски наха цхьаьккха боккха гIа баьккхаб иттлагIча пятилетнана КПСС XXV съездо белгалъяь йоккха программа кхоачашъяра — мохк экономически социальной дегIаболаебра наьъкъагIа Ильича Даьхе бIубенна а йолаш пятилетка финишага кхоачаш латт. Миллионаш болча къахьегамхошна дош деннад ухх шерареи бIаргчача пятилетнан производствени заданеш ханал хьалха кхоачашъе. Дуккхача къамех бола нах бехача вай пачхьалкхенна Iалаьмате йоккха событи, социалистически демократе цIей хилар союзни автономин республикай Лакхехьарча Советашна халкъа депутатий моттигерча Советашка хиннача хоржамех. Коммунистийн парте бовцаркйн йохаргйонцача блока кандидатийн — социалистически общества дикагIа болча граждамашта тIехьа кхаж тессача советски наха цIаьккха а хьахьекхар Октябра гIулакхэ, ленински парте гIуллакхэ шоаш чIоаггIа мутIахьа хилар, ленински, коммунистически хьисапе баха а болх бе а шоаш гIерташ хилар.

ЦIе майда къахьегама солидарноста цIей дезде кийчъеннай. ГУМ-а тIа хьалтеха доалл Маркса, Энгельса, Ленина, портреташ тIадоля доккха панно. ЦIеча дьере тIа ладаь да: «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!», «Коммунизм котъяргья!».

Кремлевски куранташ тIа 9 сахьати 30 минут яьнай. Майда цу сахьате хьалъюз марш-парада довнъошхоша.

Сийлен хьаьший трибуна тIа ба ленински парте ветеранаш, Октябрьски революце доакъошхой, партийни, советски общественни организацей викалаш, гIорбаьнна полководцаш. Хьийхараштa юкъе ба хьалхарча пятилеткай ударникаш, ний дерой турпалаш — производстве хьалхалоттараш. Iилмани культуран цIи хеза дентелаш, СССР летчикаш - космонавташ.

Хьаьшашта юкъе ба тайн-тайпарча мехкий профсоюзни организацей викалаш, халкъашта юкъерча машаран доттагIлени тIехьара гIорбаьнна къовсамхой.

«Ура!» яхаш цIогIарч детташ, дIаьхдаь тIоараш тохаш москвичашен столица хьашашен Iалаьмате безаме тIаэц Коммунистически партен Советски пачхьалкхени куцгалхой. Центральни трибуна тIа хьалтIабовл иоккъостий **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, М. С. Горбачев, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Н. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков.**

Уихаза ба гIорбаьнна советски военачальникаш.

Iуйрийна 10 сахьат даьннад. Хьахоз «Боккха ба хьо, хьамсара Дай-мохк» яхача илле традиционни позывнеш. ЦIей дIадоладалалехьа ЦIеча майдан тIа ен фанфараш. Марш - параде гулбеннача дуккха эзараш болча наха ловца бовких:

«Советски Союза ленински Центральни Комитета — сийле! сийле! сийле!».

Шеренгашка латтарашна я цIе лозунгаш. Царех цхьане тIа ладаь да:

«Советски халкъ кхоталалар — вай социалистически пачхьалкхен киза тешаме ларда»

ЦIей дездеча ухх дийнахьа советски халкъо хьахьокх машаре арахьаре политика лерорагIа чакхйоаккхеча Ленина партеца цхьоагIо йолаш шо хилар. Толаме кхоачашъеш я эггара хьалха дунен халкъашта юкъера кхоккхи кIаьдбара, ракетно-ядерни тIом хилара кхерам мелбара тIаерзаь йола гаьнера дар гуш йолен реалистически машира Программа.

Транспаранташ тIа да кердa тIом хьоабара империализма агрессивни гIулакхашта, гира Iоадаре духьаьла дола тIахьехамаш. Адамлена цIаьккха а бицлургбац дунен шоллагIча тIемо тIабена бала. Тахан, советски халкъо фашизм эшаяь 35 шу дезала ди хьатIакхоачаш, дерригача прогрессивни дуьне гера эгадеча империализма гIозарашна йоах цIенхаштта — «Ах!».

Шеренгаш тIе да коммунистически болхлойн партешка, социалистически мехкий халкъашка, колониальни лоала кIалхардьенначa а къаман кортамукъален социальни прогресси бахьинце къовсм лоаттабеча а халкъашна дола моаршалаш.

«Даьхьала хийла Советски Союза машаре ленински арахьара политика!» — хьахоз майдан тIа.

Марш-параде дакъа лоацача бархI - эзар саго йоп лу:

«Ленин, парти, коммунизм!» ТIаккха «Ура!» аьле массане а цIогIа тох.

Мавзолея трибуна тIа хьалтIа а баьле пионераша зизаш, цIе банташ лу Коммунистически партен Советски пачхьалкхена куцгалхошта.

Сигала урагIа йохкийт «Машар», «Къахьегам», «Май» яха деваш тIадоли шараш.

Мавзолея хьалхашка гIолла чакхбовл марш-парада доакъошхой. Гокхьа байракхаш, лозунгаш, цIе зизаш, Советски Союза Коммунистически партин Советски халкъа хестадеш ЦхьоалагIа майна хетадаь тIахьехамаш а долаш ЦIеча майдан тIа доалл КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, КПСС ЦК Политбюро членин портреташ тIадола Iалаьмате доккха панно.

Исторически музел оагIорахьара хьахозаш я къахьегама Москван мелодеш. ЦIеча майдан тIа йовл демонстрантий колоннаш. Ордениски ленташца хозьаь городатурпала Москван байракх я хьаш. Байракха уллув а баьнна бахка боъъо еннай дIадахача шера лелаяьча пхьа итогех КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела цIе байракхаш еннчь столица болхлой классен интеллигенцен дикагIа болча викалашта. Москван 128 предприятенен учреждененен деннад уж доккхий совгIаташ.

«ЗИЛ» яхача автомобила макеташ, Даьхено енна ихи орден — из да ЦIеча майдан тIа яьннача хьалхарча колонна «визитни карточки». БоагIараш ба И. А. Лихачева цIерагIча завода — советски автомобилаш ерий флагмана викалаш. 1918 шера «АМО» вахача хана В. И. Ленина аьннад хьалхара бIаьш автомобилаш арахеца езаш хилара.

ХIанз хIара шера новбейеранш тIара Iойвал шн бIаь эзар совгIа низ бола грузовикаш. Цар болх бу халкъа боахама дерригача доакъош-

на, уж хестаю дунен шовзткъе итт мехка.

ЦIеча кIадай, байракхий, зига техача Iажа ткъовронгий гома юкъе а доаллаш зиловций колонна тIа айдаь дахь ухх тайпара рапорт тIаяздаь транспарант: ухх шера биъ бетта планал совгIа арахийцай 640 автомобиль, пхи бIаь холодильник.

Тахан цIей дезде арабаьнарий хьалхарча мутIаршна хила бокъо еннай пятилетке къахьегама толамаш доахача доккхагIа дакъа лаьцараштa. Балха тIарча ший новкъосташца цхьана демонстрацe арабаьннаб слесарь - водитель, СССР Пачхахьалкхен преме лауреат Ф. Краньшев — хIаране шн ший пхе шера ладанеш чанил хьалха, В. И. Ленин ваь 110 шу дузаш кхоачашъяр духьа эггара хьалха Еррисоюзни социалистически ихь йолаьрех цаI.

— Тахан, цIей деездеча дийнахьа, — йоах цо, — белгалдаккха догдоагIа, тха заводе хIензле пхе шера мул баьккха эшпа ялх эзар сагхилар. Царех дуккхачарна столице эггара хьалха чIоагIа беэдеш Ленински сийлен грамоташ елар. Зиловцаша толаме кхоачашду дегь шу хьалхагIа тха коллективаца вIашагIкхета вена шe волча хана Леонид Ильич Брежнева хьалхашка оттадаь деккхараш. Пятилетка шерашка предприятера къахьегама овсарле дихъагIа дакъа совгIа лакхъеннай. Дукха хо йоццаш конвейер тIара Iоьлар дизельни двигатель а йолаш йола керда автомобиль. Из хьалхагIа хиннарел дукха а экономичнегIа я, вIашагIъеллача автопоездина мухь дукхагIа бахьа низ кхоач цун. Цу машинаша — эффективнегIон дикагIен йолча хIанале а дакъа лоиц бIаьстан юхье кхачха деча балхашка.

Халкъа боахама дерригача доакъошка балха эффективности дикали лакхьяра тIаберзабаь никъ лерргагIа чакхбаха — из лоархIаме декхар цIаьккхи а белгалдоахар КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленуме. Балха эффективность дикал лакхъяр ахилга фуд аьлча, из да, вай Дай-мехка хьал-торо дIахо лакхъяра, низ а оборонин оьн а чIоагIдара тIо дерта. Парте из задани кхоачашъеча дакъа лацар — хIарн советски къахьегамхочун хIара деннарча гIулакхий белгалагIа йола оагIув.

— Карара шу — къоьстта ший тайпара шу: чакхйсалаче пятилетке лай баьча балха итогаш е, дIахорча ике шера декхараш кхоачашде деза, — ший дегардараш дуьц В. И. Ленина цIерагIча электромеханически заводера цIен дезде ениа колонна правофлангови болча, кузнецийн бригадира, Октябрьски революцен Къахьегама ЦIеча Байракхен орденийн кавалера Н. Метелькина.

— Цудукъа къахьега деза вай кхы а чIоагIагIа хьинар айдаьи дуккха хIама хьадеши. Ал доккхал ду тхоай завода продукцена мехка эггара хьалха пачхьалкхен дикала Знак ярах. ЦхьоалагIа май хьатIакхоачаш, 22 апреле, кхы а йиъ тайпарча электродвигательшта еннай сий дола пхьсабаре. Оаха, коммунистийн-ильичевцаша, цийсa дIахьу продукце дикал дIахо товдан, беррагча тхоай балха эффективность лакхъяра тIаберзабаь бола парте белгалбаь чIоагIа никъ.

«Балха овсарле лакха йола, экономични тешамен машинаш, приборанш, механизацен автоматизацен средстваш хьаккола! Ма могга гIоде Iилма - технически прогресс сихъяра!».

КПСС ЦК-ас ЦхьоалагIча майта дьнча ТIахьехамех цхьане уж деллаш йиза бокъо а йолаш хетаде могаргйа цIей дезде енача ЦIеча майдан тIа яьннача колонна доакъошхошта.

Мавзолейна хьалхашта гIолла тIехбовл СССР 50 шу дизаре цIерагIча автоматически линей завода викалаш. Цу предприяте цехашта цийчъяьча линияреи лаьрххйа болча станокашен тешшаме бол бу КамАЗе, ВАЗе, кхы а кхыча йоккхийча заводашки. Тахан массе мотте йовзаш я столицерча станокашъерий коллектива почин «Дикала гаранти — проектагара изделега кхаччалца»

ЦхьоалагIа май дездеча майдан тIа гIолла гIа боахаш болх цехашта автоматашта, бокъонца чакхъйллалца автоматизаци ия яьннача предприятеналa шчй тайпара оборудовани хьакхоллаш бараш. Къонача ноахала викалашца цхьана цIей дездерий мутIарашта юкъе ба гIем тIа тайтa дезали маьрша къахьегами Даьхен совгIаташна белгалдаьхa бола тIема ветеранаш. Царна юкъе — слесарь, цеха партийни организаце секретарь Б. Топорков.

— Е ЦхьоалагIа май вай дезду цхьаьккха йоккха событи — Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 35 шу дуза ди гаргакхаьчача хана, — йоах цо. — Тха берригача болхлоша - фронтовикаша из деза ди къахьегама совгIатаца белгалдаккха — ах шера задани 9-гIа май хьатIхотташ кхоачашъе лаьрхIад. Тхона, тIема ветеранашта, дика бовз машара мах. Цудукъа тхоах хIаравар чIоагIагIа эгIазвиган эггара чIоагIагIа хьовзам болаш хиннача «шийлача тIемна» ханашта планета юха тIайига, Европах Пентагона ракетни полигон е гIертача американски администраце авантюристически наьъо. Тхоай къахьегамца дIахо а чIоагIбергбо оьха дунен халкъашта юкъерча империализман реакцен моллагIа а тийша бал-

хаш ахераме доацаш йолча дукха езача Даьхен низ...

Советски наьха къахьегама энтузиазм хьахьокхаш дола къаьгга масал а хинна дIаэттар Еррисоюзни коммунистически субботник. Массанеца цхьана цу дийнахьа хьинаре къахьийгар ялх миллион гаргагча москвичаша. ХIаьта Советски Iаьдал даьнача юкъе мехка эггара хьалхара субботникаш дIадоладаьр Москва - Сортировочни локомотивни депо коллектив яр. Духьал цу почине бIаргайнай В. И. Ленина коммунизма бокъонца йола юьхь. Сийлахьа традици дIахо а хьу, дегIа а кхуел хIара деннарча балхах хьинаре къахьегам беш долча предприяте къахьегамхой кердачи новхалаша. Депо машинисташ эггара хьалхарчара дIакхуван баьлар дегIа мовхьаш — ялх эзар тонн — тIадола поездаш, хIаьта цо йоккхий тормаш хулийт машинаьъкъаш тIа гIолла кхуьа мовхьаш ласамдиха, энергоресурсаш чIоагIа кхое. Аллха дIалахача цхьан шера планал совгIа дIа хьа дихьад бархI миллион тонн мовхьаш.

Тахан цIей дездеча мутIарашка правофлангови ба хьалхагIа цIаккха а йиганза йола — итт эзар тонн мухь тIабола — поездаш дIакхувла Iема электровозий машинисташ Д. Богданови А. Соловьеви.

— Дегаш гIоздаьнна да тхо тахан, — хоаш бир хьалхалаттараша. — ЦхьоалагIа май хьатIакхоачаш мехка духхьашха хьабийлаб ханхиннахьа низ бола поездаш леларгйола Рязанан Москванен юкъера никъ.

Депо машинистий опыт массане а дIаийцай. Тахан деза мовхьаш гIадола составаш дIакхуьал Московски машинаьъкъа, кхыча машинаькъий бIаьш локомотивни бригадаша.

ЦIеча майдан тIа йоал демонстрантий керда колоннаш. Октябрьски районерча викалий мутIарашта традицегIа керте а эгга боагIа «Красный пролетарий» яхача завода хьалхалаттараш.

Предприяте летопись — уж я 1905 шера Красни Пресне хинна баррикадаш, тIох деттача тIаьхен Остаженкане юхе локкарнаш баь тIом, пхьоьалгIа шера летний шерашка индустриализаци юх йиццургйоцуш. ХIана мехка хIара кхоалагIа вола токари столични заводе да маркина белгалъяьнача станока тIа болх беш ю.

Станокашъерий колонне — предприяте дикагIйола викалаш. ШIий завода гулая мот совгIа цу дIаденнад И. Дерина.

Слесара гIуллакха эггара кхагIа хьалийнкийе специалист, «дошо кулгаш» яха говзанч а хинна дIаэттал ю.

— Оаха, краснопролетарцаша, доккхал ду СЭВ-а чле-

наш долча мехкашнарча кхоачарагIча предприятей коллективашцарча тхоай интернациональни бувзамех, — яхаш дуьц цо. — ДоттагIала гонаша дувзалу тхо Болгарерча, Вьетнамерча, ГДР-ерча, Польшерча коллегашца.

Айхха цхьана леладеча гIуллакхана сихду производство дегIайоалаеяга, гIо ду Iилма - технически прогрессана юкъара нарагIдаьннараш сихагIа юкъедоиладара. Краснопролетарцаша кхоачашдаьд вьетнамски станоиашъерий доккха заказ, промышленноста керда дакъа хьадеш боаллича мехка оборудовани кийнъярен лоаттаярен хьаш дикка лоац а яь. Доазол дехьара тха доттагIий — маст-наста боагIаш хьаьш долаши бола Москван хьаьший. ЦхьоалагIа май хьатIакхоачаш оаха тхоайцига тIанйцар производственни опыт дIа-юха эца баьхкача польски специалисти группа, хIаьта цу хина тха болхлой делегаци хьошалгIа яха ГДР-е яр.

Дунен социалистически содружество социальни прогресса хьалха латт. ЧIоагIбеннаб цуи низ, тIа-тIа дукхагIа лакхлу дунен халкъашта юкъера авторитет.

Цо йиш хулийт вежарашха долча мехкашна массане а юкъара машар тIалашбара, кхохкем кIаьдбара, гера дIадаккхара тIаберзабаь никъ чакхбаха. ТIакхувда моллагIа агрессор тоха воаггIача тайпара юхатохара хилийш дарг мел доаца хIама долаш я тахан СССР ший цхьоагIонхошца цхьана. Социализмана карагIдьнараш лорадеш йола йоккха чIоагIале а хинна латт ухх бетта вежараш ха долча мехкаша 25 шу дизар белгалдоакхаргдолаш йола Варшавски Договора Организаци. «Вай юкъарча кхерамзлени машар бахьан долаш вай цхьана лоаттабеча къовсамен тешаме инструмент» я аьннад Леонид Ильич Брежнева Варшавски Договорах.

«Даьхьала хийла пролетарски интернационализм — тоххамах чакхдьннен низ болен дунен халкъашта юкъерча болхлой класса гераl» йоах демонстрантий колонна тIарча лозунго «Серп и молот» яхача завода викала, РСФСР Лакхехьарча Совета депутата, сталевара В. Конева дIаяз ду кхыча мехкий халкъашцарча советски наьха солидарностах дола къамаьл:

— Вай новкъостал да а деьд, дере а да воай доттагIаштен паргIатон кортамукъален бахьан долаш къовсам мел лоаттаберзиятен, Советски нах массаза а машаре ольхаб афгански халкъаца. Цудухьа ал балха тIарча сай новкъостий цIерагIа США-тарея цуи цхьоагIонхошнарен хоадамболаш хьадех апрельски революцена карагIдьнараш къонахчалца лорадеш дола хаачь долаш йолча Афганистана духьалара герза низаца лелаю провокацеш кхы хье ца йолийташ социалига.

Зизай, цIеча кIадай гома юкъе а латташ ЦIеча майдан тIа гIолла йоагIа берригача мехка йовзаш йолча столични предприятей — ГПЗ-1, «Трехгорни мануфактура» яхача комбината, «Динамо», «Компрессор» яхача, ЦхьоалагIча гизьатий заводий, «Большевичка» яхача объединене — колоннаш.

Олимпиада хилалехьара Москва! Цунах хургья 19 июле XXII ахканарча олимпийски Ловзарий цIи лоталургйола эггара хьалхара социалистически пачIахьалкхе. Ерригача континенташ тIарча ьагирхой доттагIалеи вошалеи символа хьисапе шин кIирагIа йоатаргьл из. Деган айдеина кийчлуш ба москвичаш спортсмений, дуккхача безача хьаьший, туристий «олимпийски дезал» тIаэца. Городе хьадаьх спорта цIей лакха-

ча боараме чакхдаккхара, советски халкъа вахар массе а оагIорахьара дIадоалийтара эша Iалаьмате дика хьалаш. Олимпийски болама исторе къаьгга а цIаккха йицлургйоаца а оагIув, дунен халкъашта юкъера спорт дегIаахара лоархIаме лагIа а хинна дIаоттаргда московски ловзараш.

ЦахадаьI доагIача демонстрантий тоатола тIа я бIаьш йола хоза хьаьъ олимпийски чайтонгаш. Тахан столични гIишлонхой хьалхарча аргIана хьалъе езаш йраш Москве хургдолча олимпийски Ловзарий объекташ я. ЦIей дездерий колоннана юкъе ба № 3 йолча цIенош деча комбинатерча А. Тихонова бригада членаш.

— Тха коллективана сийлен декхар тIадиллад — олимпийски юрт хьалъяр, — йоах бригадира. — Тха профессиональни говзала йола цIенхашттара эшамен яр из, хIаьта из толаме дIа а еннай. Ийс эданех бархI «тIехдика» лаьрхIа дIаийцай.

БIлха олимпийски темпаш хIара деннара норма а хинна дIаэттай бригадана. Коллективо хьалъю вай мехка хьалдаьча цIеноштa юкъе эггара хьалха пачхьалкхен дикала Знак хьожаяра аттестаци е езаш йола эдани. Тахан къонача гIишлонхоша рапорт лу: ЦхьоалагIа май тIакхоачаш цIеноаш ханал хьалха дIаденнад, хIаьта уж «тIехдика» лаьрхIа дIа а ийцад, аьнна.

Доккха да гIишлонхоша Москвах образцови коммунистически город еча лоаца дакъа. Хоалуш латт центральни районаш, подмосковни юртий метта хьалъэттай керда наха чубаха дъ районаш — Бибирево, Отрадное, Теплый стан, Орехово-Борисово. Къахьегарга хьежна хул сий а. Москва комплексно хьалъяра принципиально керда метод хьаьрахи юкъейоалаярахи ЦхьоалагIа май тIакховчаш столични архитекторийн гIишлонхойн группана Ленински премн хьожаьй. Таххане а городе хьалдеча цIеноех 40 процент дараш урагIаухийт унифицировании оатхалий цаI йолча каталога конструкцех. ХIанз хIара минута монтаж ю столице цхьан комфортабельни квартирана — цIеноаш дара конвейера цу тайпаjа ритм дунен тIарча цхьана а городе яц.

ЦIеча майдан тIа йоал демонстрантий керда колоннаш «Нева» яхача комбайна сурт да К. Я. Тимирязева цIерагIча Московски юртбоахама академе преподавательшкарчеи студенташкарчеи панно тIа.

— Май, бIаьсти... Тхона дола цу поэтически дешай маIан да бIаьстан балхаш, керда хьунъъам бахьанара къовсам болабалар, — дуьц академе ректора М. Синюкова. — Цу дерригача халкъа гIулакха юкъе сий дола моттиг кхоач тха академена, хIана аьлча мехка юрта боахама кадраш кийчъер из я. Советски студенташца цхьана дешаш ба тхаицига дунен шовзткъе итт мехкара кагий нахи мехкарийн. Академе Iилманхоша цахаддаш творчески бувзамаш лоатталу ийс бIаь колхозаца, совхозаца, производствени объединенеца. Тимирязевка производственни Iилман рекомендацеш юкъекхахьаро енна юкъара экономически эффект 45 миллион сомал тIехъяьлар дIаадахача шера.

«Советски Iилманхой! Тохкамий эффективность айе, Iилма, производствацара бувзам чIоагIбе!» — из хоза транспарант дахь первомайски колоннас. Москверча институтийн Iилман учреждений промышлении предприятеоца цхьана гIулакх лелаярa оттадаь бIаьш договораш да. СССР Iилмай Академе колонне — Iилман-технически прогрес дегIакхувлара белгала дакъа юкъедихьа, космос толамца караерзае новкъостал ду бовзаш бола Iилмахой.

Хьаьший трибунаш тIа — СССР летчик-космонавт, Советски Союза шоаза Турпал инарал-майор П. И. Климук.

— ЦхьоалагIча май дийнахьа Попов Леонидгарен Рюмин Валерегарен космически доиха салам-моаршал дIалулга, тIадиллад сона, — йоах цо.

— Тахан космос караерзаелга, космосе никъ белга, вай цунга даьнна, массадара а санна гIуллакх да, ала йиш я, бакъда, цу дерригнена тIехьа латт Iилманхой, конструкторий, космонавтий, тайп-тайпарча дуккхача профессех болча специалистий бокъонца дола турпала гIуллакхаш. Машара адамий ираза эш космос — из керттера маIан хет орбите атта доаца гIуллакхаш кхоачашдеча са новкъосташта-космонавташта.

ГIозъяьнна, евзаш я ЦIе майда. КПСС, советски халкъа сийна моаршалаш дек. Мавзолейна хьалхашка гIолла чакхйоала хIара керда колонна — мехкa карагIдийначох дола ший тайпара рапорт. Столица болхлой классаца цхьана ЦхьоалагIча мая байракхашта кIал инженерно-технически балхахой, гIуллакхера нах, хьехархой, творчески интеллигенце викалаш.

«Искусстван къахьегамен союз» — вахаро ше хьалхаяьккха из девиз вахара программа хиннай художникашта, артисташта, композитораштa, издархошта.

Демонстрантий колонне — поэт В. Фирсов. Цо йоах:

— ХIанзарь ЦхьоалагIа май вай дезду Коталон сийлахь-доккха цIей хьатIакхача дукха ха ца йисача хана. ХIара кердача бIаьстено кхы а гаьнадоах вай цу исторически долча деноех. Бакъда, уж вайна цIаккха а диццала йиш яц. Из дуьц дерригача дунен йовзача Леонид Ильич Брежнева трилоге тIа. Из халкъо боккъонца бакъ а долаш, шийх аьнна дош да. Уж книжкаш ца дезаш, царех дикадар ца оалаш цхьаккха а сатг вусаргвац. Из къонахчалeн дог тешадеш долча бакъдолчуннен летопись я. Хьакъал долча, камаьршача, эшача гIо де кийча, къахьегама тIера долча сийлахь-доккхача халкъа чулоацам бола къамаьл санна, чулоацамга диллича уж халкъа, маIанга, бакъдолчунга, непага диллича цхьалха да.

Советски халкъа турпала летопись дIахо хьош да цун къона ноахал — комсомол. ЦIеча майдан тIа гIолла болх студенчески гIишлонхой отрядий формаш тIаювха кагий нахи мехкарийн. Ленински юбилей хилалехьа хьалхха мехкерча пятилетка ударни гIишлош хьалъеча ворхI эзар сагах латта «Молодогвардеец» яха Еррисоюзни ударни комсомольски отряд яхар.

«Коммунизм хьалъеш доаллача сийлахь-доккхача советски халкъа сийле хийла!» — дек майдан тIа.

«Даьхьала хийла 1 Май — империализмана духьала, машар, демократи, социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсамера къахьегамхой дунен халкъашта юкъера солидарноста Ди!»

Партен халкъен йохадургйоаца цхьоагIо къаьгга хьахьокхаш чакхъяьлар Москверча къахьегамхой викалий демонстраци. Цо хьахьекхар советски нах 1980 шера а бIаргчача пятилетка а задавеш, КПСС XXV съездо оттаяь программа толамца кхоачаш а еш, кердача къахьегама хьокхамашца вай парте хургйолча XXVI съезда накъабаха кийча болга.

ЦIеча майдан тIара репортаж яьй ТАСС корреспонденташа А. БЕЛИКОВА, С. КОРЕПАНОВА, В. ПЕТРЕНКОС, Н. РЯБОВА.

МОСКВА. Сурта тIа гуш я «Мир» яха гостиница, СЭВ здани. Москва яха хоза хий.
В. МАСТЮКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Сийлахь-йоккхача Коталон 35 шу дизарга

Снайпер Идрисов Абухьажа

...Финско-советски тІом бола бераш. ХІьата Грозненски районерчу Ермоловски станице вар Идрисов Абухьажа. Цхьан дийнахьа эскаре вахн тІавехаш повестка ера цун новкъостага. Цунах къаста ловш воаца Идрисов ше а вахийта цунца цхьана эскаре аьлла массехкзза военкомате вахар. ТІаккха цунна луш дола жоп ловцца дар: «Хьалха да хІанз а».

ДІайодар ха. Дага а доацаш вай мехка тІаьттар кхерам. Гитлеровски Германи тийшача балхах тІалатарах дІаболабелар адамашта цІакха а цабаннача, бувцаш цхьазача тайпара бокха лира тІом. Из дІаболабеннача хьалхарча деношка залвлени язъяв юха а военкомате шийлоІамах тІем тІа вахийта аьнна дехар де вахавар лохарта деГІара, хьатара юхьсибат дола нохчий эІамига саг. ТІеххьара а кхоачашхилар по лийрхІар. Чакхдаьлар сера вахар.

...Малхбузен фронт. Эскара цхьан даькъа тІа радиста декхар кхоачашде волавелар Идрисов Абухьажа. ТІем тІа радиста бола мелла чІогІа эшаш бале а ший кулгашца, бІаргагуш фашисташ хІалакбеш ца хилча сатецар цун.

—Укхаза а са аьттув баьлар хьалхарча номера пулеметчик хиларах,—яхаш дувц А. Идрисова. — ХІинз са бе доаллар тешаме герз. 1942 шера январь бетта йоккха шелал эттар. Цунах кхераш болча гитлеровцашта окопа чура араваьлар вилара нийсса хетар. Цудухьа наггахьа йоккха топ кхоссар мара кхы дешзе доацаш тІом лаьгІбеннабар.

ТІем тІа иштта сатийна хилар кхычарна миччa бесса хете а сона-м чІоагІа сагота хетар. Сатессача хана дено Іо а хайна сай пулемет латтача бІена чура моастагІий онопаш тІа турмал а лаьне Іеш хуаар со. МоастагІех хьагучаваьннар «Максима» цхьаьца патрон мара ца йоаеш дІаІалтІа кхоссаш вагІар со. Цу тайпара аз массехк фашист ца вожеш цхьа ди дІадодацар.

ТІаккха кхы а дукхагІа фашисташ легабе волавелар со. Уж дукхагІа ме боабу лакхдала доладелар са сий а. ТІаккха лаьрххІа кхайке вуцар со кІийлена хайна доккха зе деш вагІачара моастагІа вахаве.

Снайпера декхар кхоачашде оттавеш са счета тІа аз хІалаквь 39 фашист вир. Цул тІехьагІа бообаьраш о дІалаврхІачь бирригаш 349 хулар уж. Деменск яха город хьайоаккхаш вийна 100 а волаш.

Дика снайпер хиника ца Іеш говза разведчик а хиннаь Идрисов. Цудухьа тамаш е езаш дацар моллагІа а хала декхар кхоачашде дезаш хилча батальоне эггара хьалха цунга кхайкаш хилар. Иштта я цу снайпери тІома гІулакхий цхьа эпизод.

...1943 шу. БІаьсти. Белоруссерча Карпинки оалача цхьан эІамитава юрта юхкерча хьунагІара вай эскара дІахьалхашка даха чІоагІа новкъарле йора моастагІчуй гаьнна пхорч дохийташ йолча йоккхийча топаша. Цхьаннена гуш ца хилча вай эскар укхаза дий ха тарлуш дацар. Хетачох, цхьаннахьа бІи бар.

— Мала вохийтаргвар-те разведка?

Из дош дувца болабелча батальона командира дукха уйла ца еш аьлар:

— Снайпер Идрисов вахийта веза. БІарг сийрда, ког бай болаш, тІахьаьнна ва из. Цу ловман лаьчана моастагІчуя бІи хороргхиларах теша мегаргда.

Иоачан а йолаш, Іаьржа яр тІаена бийса. ЧІоагІа лорилуш а фе а волаш разведке водача Абухьажий бІаргкхийттар дукха гаьна йоацача гаьна тІарча гаьнаштех гІаьнаштех юкъе нийкхача, скг самма эІамигача сердалонах. Цхьан лера ше тІаІоттавенна хиларах тийшар разведчик. Хацар цига фуд малагІа ихерам ба. Дукха уйла еш латтанзар майра разведчик. Лаьттана дегІала а вадд текхаш гадоахаш тІаяхар Абухьажа цу гаьна.

Бийса юкъелха ха яр хена тІера гІаьнаш дІа-юха тетташ хула таташ хьахезача. ТІаеъаьнна дІатийна уллар Идрисов. Цхьа минот яьлча цунна хьалхашка Іоеттар ший бІенара весса фашист. Лоацаденнача ший дегІа маьженаш мукъайоахаш цкъа шозза сетта а сетта ладугІаш волча цуй вІендарашта юкъе урс дехийта цІогІа хьоккаргдоацаш бат дІакъовлаш из вожавешше юха а дІатебар Идрисов.

Ший новкъост юха хьалтІавала хьевелча бІенара Іовесса шоллагІа фриц а кертагІа хІама теха вожавир Абухьажас. ТІаккха сиха гаьна тІа а ваьнна цар автоматаш телефонни аппарати хьаийца Іовельар. Цигта ше кертах хІама теха вожаваь фашист юха ихетанчу вена бІаргавайра цунна. Мухь хьсиаргбоацаш бага буц а елла штабе хьавоалаве из шийна хьалха ваьккхар цо.

Сатоссаш леттар фашист есаралла а воалавеш Идрисов штабе хьакхаьчача. Цо баьча хоамах, ихо километр гаьна латта моастагІчун йоккхийча топий батальон цІаьхха тІаьета йохаяь дІаяккхд вІаштІехьдаьлар батальона. Из бахьан долаш ЦІеча Седкъа орден в ейна цига Абухьажас шийтара гойта майрал белгалъяьккхар Советски правительствас.

Дукха а цу тайпара эпизодаш я майрача разведчикна тІема гІулакхашка. МоастагІех латаш толамаш доахаш массайттазза човнаш я госпитале дарбаш дийташ хиннай Абухьажа ше тІом бешаьккхача цу 4 шера. Даьхенна цатуш дисадац тІем тІа цунна карагІаьнна гІулакхаш. Уж белгалдаьхад ЦІеча Байраккха, ЦІеча Седкъа орденашца, тайп-тайпарча медалашца. Цул совгІа 1944 шера 3-ча июне аьдаьннача СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указах Советски Союза Турпал яха

ціи ешнай Идрисов Абухьажа.

Укх машарерча хана вахара юстара латтад турпал. Из болх беш хиннав Грозненски районерча «Советски Россия» яхача колхозе. ХІинз наст-наста вІашагІкхет юртарча вагирхошца, дешархошца. Царна ше а ший тІема новкъосташа а ледадьраш, кхуьуш йоагІача тІехьенДаьхенна безам совбоаккхарбола патриотически хІамаш дувц Идрисов Абухьажас.

В. МАТИЕВ.

ХАЛКЪА КАРАГІДАЬННАЧА ДЕНАЛЕЧА ГІУЛАКХЕХ

Сийлахь - боккхача Дай-мехка тІема шерашка Советски Эскаран хилкъан карагІдаьнна денале гІулакх дико хьахийкхид советски кинематографисташа. Документальни ленташка, оперативни тІема кинооборникашка хьадаьд тІом беши котдувлаши долча халкъа сибат.

Милинонаш метраш йолча пленка тІа сурташ даьхад вахара кхереме йолча хана, дагтара тІом латтача хана тІема кинооператорашa. Уж ленташ — мах бань вергІвоацо советски бІухой къоанехчало, турпалала дола документальни тешал дир.

Миллионаш болча наьхв кхелаш къаьгга а боккъонче а хьахьоахаш да дикагІдола художественни кинофильмаш — «Живые и мертвые», «Судьба человека», «Баллада о солдате», «Иваново детство», «А зори здесь тихие...», «Горячий снег», «Отец солдата», иштта кхы дуккхадараш.

«Освобождение», «Солдаты свободы», «Блокада», «Дума о Ковпаке» яхача киноэпопеяш хьахьокх дІабахача тІема тІема политически, нравственни урокаш.

ТІемах долча фильмашта юкъе къаьстта лоархІаме моттиг дІалоац тъхо сери йолча «Великая Отечественная» яхача Кармен Романа хьалхлеца документалистий группа хьадаьча документально - публицистически киноэпопеяс. Къаьстта чІоагІа лог тохалолийташ хьахьокхаб картине тІема беррига лелам, советски халкъо денале гІулакх, фашистски Германи йохаяра юкъе цо дихьа лоархІам болаш дола дакъа.

Советски кино мастераш дІахо болх беш ба Сийлахьбоккхача Дай-мехка тІема темагІа, хІана аьлча цІаккха а халкъа дицлургдац салташтеи тылерча къахьегамхоштеи карагІдаьнна денале гІулакх.

СУРТА ТІА: «Они сражались за Родину» яхача кинофильма кадр.

ТАСС фотохроника.

СУРТА ТІА: «Баллада о солдате» яхача кинофильма кадр.

ТАСС фотохроника.

БАЙНАЧА ТУРПАЛИЙ БАКЪДОЛА ДУВЦАРАШ

Дукха ха йоацаш политически литература издательстве яхкавлатІо арадаьннад «Байнача турпалаша дувц» яха книжка. Цу тІа гулдаьд Сийлахь-боккха Дай-мехка тІом лаьттача шерашка немецки фашисташта духьаларча къовсоме байнача советски наьха тІеххьара письмош.

Письмош эзагІвоакх. Царна тІера хІара дош эггара лаккхара духовни проба тІалатташ да.

Шийна веза сахьат тІакхаьчача хана хІилла лелаяц шийна, шийи уйлашта, наха хьалхашна! Цунна дагалаттар а цо дувцар а керттердар да, сейдухьа ше ваьхав, сейдухьа ла, дийна бусарашта цо тІадуллар фуд. Къайле йоаца бакъдер, дега тІа йоаш хьагІ, цІена уйла я турпалий письмой чулоацам.

Цар автораш тайп-тайпара нах ба: маІа вах а кхалнах а, дунен тІа дукха баьха нах, хІаьтта кхийнараш, сатийи бирсача шерашка гІемахой хинна дІаэтта маьрша граждански, коммунисташ, парте боацараш, болхлой, ахархой, лораш, хьехархой, студенташ. Эрсийн украинцаши, белоруссаш а казахаш а... Амма уж берригаш а вІешка увз цхьан хІамо: уж патриоташ ба, Даьхе кортамукъа ца хилча шоаш мишта бахаргба хоьш а бац. Цар сих доалла хІама да Іоткъами лоали гоама хилар, социализма кхелах бола бехктокхам лакха хилар. Топа духьаля болхаш, эшафота тІа боалаш, уж шеко йоацаш теша ба шоай халкъо каралаьца нийса гІулакх тІеххьара а котдаргхиларах, социализм толаргхиларах, фашизм хІалакьхила езаш хиларах.

ТІом чакхбаьннчул тІехьагІа Малхбоалехьа кІезига арадувланлар дий шера лаьттача къизача тІем тІа советски халкъа гитлеровски Германи йохас а Европа халкъаш фашистски лоала кхераме кІалхарадехе а вІаштІехьадалара хьалъехьарча деррнгдунен - исторически факта бахьан кхетаде гІертош хинна дувцараш. ХІаьта бахьан цаІ дар: фашизмана духьалатча тІем тІа вай халкъо лорвйора нийсхоли паргІатони идеалаш, ший Даймохк, хІаьта цу гІулакхо вай халкъа ший къовсама эша низ а телар. Духьал цунах дувц байнача турпалий письмоша.

Алхха массехк письмо йицад оаха цу книжка тІара, хІаьта уж комментареш йоацаш я лу — царна эшаш яц уж. Алхха дувцанза даргдоацараш мара дувцац оаха цу письмой хьакъехьа: письмо автор мала хиннад, мишта хьалашка а хьанга а яздаь да письмо.

Хьалхарча письмо автор — 24 шу даьнна танкист Голиков Александр. Цо яздаьд 1941 шера 28 июне тІом беш волаш ший сесагага Голикова Татьяннага.

«Хьамсара, Танечка!

Сона хаьа, е мотІараш Іа вІалла дешаргдий а. Амма сона дика хов, ер сий тІеххьара письми долга. ХІанз беш латташ Іалаьмате лира тІом ба. Тха танк йохаяь. Тхона гонахьа фашисташ ба. Тахан яхклагІа ди да тІом болабенна. Тхо шиъ виса — Абрамов Павели сой. Тхо гІерташ тхоаш дийна диса. Тхо тІемахой да, хІаьта Даьхе бахьан тхоай дегІамаш Іодахка кхераш а дац. Тхона дагалаттар да тхоай синоех, тхоаш вахарах мах дукхагІа мишта боаккхаргба немцашкара яха дош.

Таннах даьнкхоча Іургах дІаврахьекача улица, сийна гаьнаш гу, бешамашта хозе аза техад.

Шун, дийна дисарий, хар тІом дІабаьннагул тІеххьагІа, уж зизаш санна, къаьга хургда. Из бахьан вала мегаргва. Хьо ма елха. Са наша тІа-м хьо воагІарг а йищ хьогІ, хург а дий-хьогІ са ва — каш яхар?»

Шоай лоІамагІа эскаре ба хараш 1-ча Латышски полка тІемахочо Лурье Бинас ший комсомольски билета юкъе леладаьд наьха цІерагІа яздаь хийна письмо-васкет. Талиш бахьан лаьттача тІем тІа моастагІчун топа ихо чакхбаьннаб салтечун дегах, дот тагІашта цуп хиссара нораньд из письмо.

«Со ле Даьхе, коммунизм бахьин. Ши бутт баьннаб моастагІчуца къизы къовсам латта. Сона йолаеннаб къовсама тІеххьара этап — Таллин бахьанера къовсам. ТІехьашкa довла йиш йолаш дац.

Хало да 24 шу даьнначв хана чала, амма ерригача адамаш исторе тараза тІа миллионаш болча наьха вихар даьннача ух къовсаме, аз сайдар а иштта дІалу. хІана аьлча хов сона тІндоагІача ноахалаша а оаш, дийндисараша а, тхоай сий дергдолга, дуне унзарча ух даьккхараш санна оаш тхоаш дагаехоабергдолга.

Мама!

Йоха ма йоха!

Коммунизмий Даьхси бахьан корта элтара хьалха Іобуллаш а вац со е тІеххьаре буллаш а вац.

Даьхьали хийла СССР, моастагІа эша а вай ноакха котало!»

«Тынкер Дербента» «Инженери» яхача Іалаьмате дика яздаьча шиъ книжка автор писатель Крымов Юрий. ТІом болабеннача хьалхарча деношка ший лоІамагІа из хар фронте, армейски газета балхахо а хинна. 1941 шера сентябрь бетта, кхыча гІемалошца цхьана моастагІчун гонна юкъгга ваннолац, гитлероцаьта тІачийсеннав. Болабенноб тІом, цигга майра летаьи венна Крымов. Цуи хисара корадаьд яздаь и даланзи дола цІеша диза сесага Крымова Аннай цІерагІа хинна письмо. Иштта кхаьчад вайга писателя-коммуниста тІеххьара дешаш.

«Со ела Аня!

Дикка ха я аз хьога ца язду. хІана аьлча яздаь пйсьмо укхахари дІадаха йиш йолаш дацар. ХІанз а дац из диха йиш йолаш.

ДиълагІа ди да тха соединене гонахьара тІабу тІом лахабетта. БейІсонна тхона говахьара го ховлу йоагача цІерех. Уж гучалеіх е цига, е укхаза аналхерча сабелгалоаца Сахуллаш долх тхо кортара. ЦІинхали, раьза боалаш ба колхозхой. Шортагь да кхалнаьха лер.

Тахан кхаьчав со сай волразведене. Ши дин ша бийсеи да со укхаза ца хула. Кхаьчав со дог вйдена волаш. Комиссара са цхьанкха хІама дувца а кхелехьа, гулъелар партийни бюро. Ден повестка тІа — со парте дІаэцарах дола дош. ХІаьта со а ва — се волчча бесса — хотто Іаьрж а ваь, яшанза моди а йолаш — хьажиІашта юкъе вагІаш. Сона гонахьа ба новкъостий — партбюро членаш, партийни актив. ХІаране бе йоал автомат е топ. Гаьна йоацаш ювлаш йоккхий топаш я. ХьажиІашта гонахьа лелаш ба дозорнеш...

Кхетадой Іа, со дилла а хеташ вар, къовсам геттара ирбеннача хьалашка се парте гІоргва аьнна. Амма хІанз нийсденна гІулакх, сона дега мел хиннар дийлаь да. Со парте вахав ерриге соединени моастагІчун гонна юкъе йолча хана вешта аьлча сона а ca новкъосташта а чІоагІа кхераме тІемаш доладалалехьа. ЧІоагІа сатийна а паргІата а ва со. ТІема хьалашка-м со дилла а хул сатийна, хІаьта хІанз цунна тІаьхьийтад цхьаькха хІама. Из да доккхал. Се дунен тІа хоза хета ваьхв ца хилар а хІаьта нагахьа санна вала везаш хуле, се доацача гІулакха ца лени хилар а кхетадар».

1942 шера 19 марта Смоленщинерча Кардымово яхача поселка юкъе лаьрххІа цу гІулакха яьча эшафота тІа хьалъоллай подпольщица, исторе хьехархо Багрецова Евгения. Хьалъоллалехьа дуккха низаш даьд цунна, кхыча подпольщиккий цІераш яхийта гІерташ, амма хІама доаккхаденнадац. Ше ялалехьа массехк сахьат хьалха каьхата чІегилга тІа яздаьд цо ший тІеххьара письмо».

«Іадика хийла шуч, са эггара дезагІадараш — мамика, Элеонорка. Хьалъолларга хьежаш ягІаш лаьрхІад аз шуга тІеххьара кавкат язде а моаршал дайта а.

Ма саха, мама, сона эгІаз е ма гІо, айса даьр мара кхы хІама де йиш йолаш яцар со. Эхс духьа лоралелахь, хІана аьлча махулла дуккагІа цунна даьнана а нана а хила еза хьо. Ший мохк а халкъ а дезаш йола дика кІоарга саг хургйолаш хьалкхее из.

Аз чІоагГІа барташ доах шоана, моаршал ле беррига тарграча нахаго, боазарашка, дешархошка, ер Іаьржа ха дІаьяьча бахаргболча беррисцана.

Женя».

Вала массаза а да хала а унзара а, шозза халагІа а унзарагІа а да котдоала ди юхекхаьчача хана вала. 1944 шу декъадешнагул тІехьагІа ІоцІендир Советски Эскаро вай лаьтта оккупантех Бехкамв ди юкс дар. ХІаьта а коталонгахьа тІеххьара гІанаш доахача хана а хул халахетарей. Вай баьъ гІулакх котдала кІезига ха мара ца йисаьх хана шоай дегІамаш Іодийхнарех цаІ вар капитан Русаков Александр. ТІом лаьттача шерашка партизански болама Украински штаба начальника адъютант хиннавар из. цул тІехьагІа Сумщине партизански отряда командир хиннав. Цхьа операци чакхйоаккхаш чиннаш ехкача моттиге нийсвеннав Русаков, цига ве а вийнав. Мина гарташа човнаш а я Іь вола из гитлероцаьй бе вахав. Сагага лоалургдоаца низаш даьд цунна. Боабе суд яь барий камере чувоаллаш ший цІий лела пха ховдабаьб цо. Гестаповцаша набахтара лор волча вигав из, цо шоашта эшаш йола сведенеш ялар доглоахаш. Ше дІавигача буссе а, шийна хьоарчаяь хинна бинташ хьа а яьха, веннав из.

МоастагІа эшавьчул тІехьагІа Заксенхаузен яхача концлагера территори цІенъеш баьхкача советски салташта корадаьд Русакова тІеххьара письмо чуэоаллаш хинна аьшка кІопилг. Цу тІа аьнад.

«Вай кот да. Из котало йоакхача эз а дакъа лаьцад, амма са кхензар айса баьча балхах хьакиннар бІаргаго, хІана аьлча тІаьтта хало цкъа тІера яле еза: кизаш йоллац.

Іадика хийла, Даьхе, хьа а, мехкахой, шун а.

Хьа вой А. Русаков.

Даьхенна хьалхашка цІена ва, кхаьлленаш нийцаяц. Даькъала хийла Даьхе!»

1945 шера 1 мае, фашистски рейхстага тІа Коталон байрак урагІаяхийтачул тІехьагІа, Берлина цхьан улица тІа хиннача тІем тІа вийр вокхагІа вола лейтенант танкист Долгов Александр. Ше валале хьалхагІа маьнага дахьийтача письмо тІа цо яздора:

«ХІанз а язду Іа сога лоралуш хила яхаш. Бехк ца бакхар дех аз, мама, из де тарлургдац. Командир ва со. ТІаккха хьнгара хьокхам эцаргба салташа. нагахьа санна тІом беш латтача хана шоай командир моастагІа мишта эшавергвар-хьогІ яхача деша уйла а ца еш, ший дегІ хьуладе гІерташ хуле. Кхетадой Іа, мама, са из де йиш ца хилар, сацалца тІема юкъе а лаьтта дийна виса а, вай городе цІава а, шо берригаш бІаргаго белам болаш а со воллашехьа».

Шоай вахара тІеххьарча минуташка байнача турпалашта дагабаьххаб шоай кхоачара нах, шоай бераш, шоай халкъа кхоаче, машар лоиабаьб, из лорабелга дийна бусарашта тІадиллад. Ленинград лораеш хиннача капитана Масловский Гаврилна валале хьалххагІа яздаьча письмо тІа ший воІага Юрега йоах: «ВоІ ва са. Са вахар хадац... Се леш дІахо дола сай вахар гу сона». Цо васкет ду Юрега, машар а этта колхозаш юхахьахилча, цо Масловски батальоно са декха тІом баьча Хлебосдово яхача юртарча колхоза шефство эцар.

ВоккхагІа волча лейтенанта Булкишев Баубека вежарашка дахьийтача каьхата тІа яздаьд: «ЗІамагІа дола вежарий! Шо хургда эггара доккхагІа ираз дола нагии нах... Шо ховш хургдац тІом яхар фуд».

...Книжка тІа гулдаь уж дег тІара яздаь письмош дешаш, хье денала цІенача хьаста чуваьлча санна хетал. Уж яздаьд Дай-мохк, паргІато, социализм бахьан валара кхерам бац а бенна хийтарашa. Вайх хІаране машари лаьттан букъа тІа бахарий ираз бахьан.

Павел ШАРИКОВ. (АПН).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА БІУХОЕХ

ОПЫТАХ КОГ ГІОРТОЛГА А ЕШ

«Малгобекнефть» НГДУ № 3 йолча мехкдаьттен газ йоаккхача цеха партийни организаце марксизма-ленинизма лардий школа болх беш йола дукха ха я. Цунна даим кулгалдеш хьавоагІа Балаев Муталий Абилевич.

Тха школо болх беча юкъа ладувгІараша КПСС исторе, политически экономе, философе, Іилман коммунизма курсаш Іомаьй, хІаьта укх караурча шера чаккхйоаккхаш латт «ДегІаенача социализма конституци» яха курс, яхаш дувц пропагандиста. Цу дерригне а ладувгІарий марксистско-ленински Іилмах бола кхетам кІоаргбаьб. Из вІаштІехьдаьннад шоашка доагІ-доагІачи даькъе ладувгІараша а пропагандисташа а хьинаре къахьегар бахьан долаш.

Пропагандистски балхах ший вахаре боккха лоархІам бола декхар лерхІаш ва Муталий Абилевич. Ший болх дика боалаш инженер волча цо даим дика кийчо ю заняте хьаявлехьа. Геттара дукха уйла из цо ладувгІарашца дашха дезача дешай. Хьадар цхьан хІаманна тІадерзадаьн дешаш уттадарп царна боагІаш бола лостм теларн бахьан долаш занятешка дискуссеш шерра йоаршаяра, хІаране паргІата шийна хетар хьалара хьалищ хьаду.

«Паччахьалкхен управление аппарата, правосудек прокурорски надзорек болх вІаштІехьбаккхара конституционни ладерх» яхача темах заняти еш ладувгІараита хьалхашка «Советски правосуде конституционни принципаш сенах латт?» яхе хаттар оттадир пропагандиста. тІаккха къамаьла боагІаш бола лостам балар духьа цунна тІатох: «Вай хІинз яшха еза вай мехкара судий система, судахой, халкъа заседателаш харжарца уж вІашагІйоххаш хилар, суда балха принципаш. Малав цох лаьца дувцаргдар?»

Иштта дош оттадаро торо хилийтар ладувгІарий шоай хьалха е тІехьа дувца доагІар малагІа да къовсташ, беррига къамаьл керттерчоа тІа а озаш. Къамаьл нортта болаш хилийтара тайп-тайпара хаттараш ладувгІарашта хьалхашка уттадарца ший нийсоча наькъе тІара ца доалийташ дош дийца дакхийта вІаштІехьдоал цун. Иштта, цу дийнахьа укх тайпара хаттараш дир цо: «Хьадуала хьажа вай арбитраж яхар фий?», «Вай хІинз а хьахьекхадац правопорядок лораеча общественни организацеша лоацаш дола дакъа», кхидараш. Иштта, заняте мел хиннар къамаьла юкъеоза карагІдаьлар цуй.

М. А. Балаев вахана дика гарлуш, Іимерза саг ва. Пропагандист а цеха начальник а хиларца цунна дина бовз ший ладувгІараш, цар балхаца, бытаца дувзаденнача гІулакхашта духтІаувл, хІаьта керттердар цар вахарца дувзаденна доккхий а бІамига а гІулакхаш тІехьа ца тетташ кхоачашдеш ва. ТІаккха цигара хьадоагІа доши гІулакхи цаІ дола кулгалхо санна къахьегамхошна лоархІаши сий деши хилар а.

— Тха беррига ладувгІараш общественни порученеш йолаш ба, — йоах пропагандиста. М. Н. Колыжников цеховой парторганизаце секретарь ва, М. М. Минахов — парте горкома бюро член, Н. И. Мезина — цеховой парторганизаце бюро член, А. Г. Трегубов — профсоюза цехкома председатель, С. Э. Цечоев — профсоюза цехкома председателя заместитель. Иштта цу тайпара цхьаьца общественни декхар кхоачашдеш ва школе дешаш волча ялхайттанех хІаравар.

Цу дерригнеца дувза доагІа М. А. Балаева кулгалдеча коллективо доаха толамаш а. ДІадахача шера пахазза НГДУ карара нара тела ЦІе байрак хинная цар коллективага, цкъа яьккха Іийнаяц из яхье хьалхара моттиг укх шера а.

Планая тІех 150 тонн мехкдаьтта довнкхаргда, аьнна В. И. Ленина 110 шу дизара юбилеи сийна тІалийца социалистически декхар шозза совгІа тІехкхоачашде аьттув баьлар цар.

Къилбаседа-Кавказски пачхьалкхен мехкдаьтта промышленноста Іилма-тохкамен проектни института авторси тІаьхьожаш а лоаттабеш, коллектива боккха болх бу мехкдаьтта тІоаташка Іи чу а ухийташ «Іаьржа дошув» дукхагІа хьадаккхийта йиш хулийташ йола керда техникеи технологии юкъехувлаш.

Идейно дог тийша, коммунистически партийность йолаш пропагандист хиларо йиш хулийт цунга принципиально, классови хьсане общественни явленеш къестае. Цхьан дешах лаьца цІаккха а ши даге хилац из. Цудухьа шиш болаш да цун дош.

Балха тІа знееех мишта, малагІча метте пайда эца беза дика гуш йола пропагандист тІа-тІа дешарах хьахур доккхагІа хилийта гІерт, из вахаро хьалхашка уттаденча декхарашца айхагІа дува. ХІаьта из беррига а тІадераздаь да ладувгІарий балха хьинар айдера, цар сакхетам лакхбале. ХІаьта укхаза гІулакх аьттув боалаш цо леладеш хилара керттера бахьан — из ше коммунизма идеалех чІоагІа дог тийша волга.

Партийни организаце шийна тІадилла из гІулакх ший вахаре лоархІаме декхар хиларах тарра кхоачашдаь ца Іеш, ший дего къоабалдаь хІама санна леладеш а ва из. Пропагандистски болх бераш, цун къайленаш йовзара чІоагІа тІаккхуаш ва из. Цудухьа цу гІулакхах салоІам хуя цунна.

— Яхайтта саг хоавхета е дер дийна ахац занятешка,— яхаш дувц Муталий Абилевича, — хІаьта со лерттІа кийч ла луш цига вече ши сахьат ха яйнар санна лархІа мегаргья, тІаккха цу гІулакх доши ца хета болалурга ладувгІараш. Из цхьаьна тайпара хилийта йиш яц.

Кхычар дувцачунга саббире ладувгІа, духтІавала, эшаш долча новкъостел де хоаш ва пропагандист. Знакешка диллача царел ше тІех хилар цхьаьнка тайпара ходелийтац цо.

Цох дика гу шийна карарах болча ладувгІарий сий деш пропагандист а шоай оагІонгахьара цуи иштта сий юхадеш уж а болга.

Шийна карагІдаьннача кхоачамбь Іеш вац коммунист М. А. Балаев. Цу хьакъехьа цо укх тайпара аьлар:

— Вахаро тІа-тІа доккхагІа декхараш хьалхашка уттаду тхона. Цу хьалашка тхоай керттера гІулакх лерхІ оаха партийни дешар вІаштІехьдоаккхача цхьаьнна тайпара формализм ца хулийтилга. Из къаьстта чІоагІа белгалдаьккхад «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тІа.

В. ЕВДОКИМОВ,
КПСС обкома политдешара ЦІен консультант.

Нов. К. Н. Пожиловна Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялерах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика мехкдаьтта промышленносте дукхача шерашка бернате болх барах, общественни балха юкъе хьинаре дакъа лацарах, ваьча дийнахьа дена 50 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Пожилов** Константин Николаевича — «Грознефть» объединене генеральни директора заместитела.

Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета
Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета
Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный.
1980 шу, 30 апрель.

Нов. И. А. Аванесовна Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялерах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика юртбоахам материально - технически Іалашбара система дегІайоалаеча эргальхка товечси доккхий гІулакхаш карагІдувларах, цу отрасле дукхача шерашка бернате болх барах, ваьча дийнахьа дена 60 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Аванесов** Иван Алексеевича — Нохч - ГІалгІай АССР «Госкомсельхозтехника» председатела.

Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета
Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета
Президиума секретарь **Н. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный.
1980 шу, 29 апрель.

ЛАЬТТАНЦА ДОТТАГІАЛ ТЕССАР

ОЧЕРК

Безаме юрт я Яндаре. Къаьстта хоалу из бІаьсти. Сийна буц тІаьлле дІаотт гонахьара гувнаш. Кер биза са дакка дог доагІаш цхьа шийт тайпара цІена фо да баьда ззаашен хьун гІанон тоадарах духе яр санна хьаж йолаш. Хьастапікара духдувлаш хьауха шовдаш тоатолех Іоух. Царех хьахинна хий Іодоагіа юрта юкъе-гІолла. Хоза кийчдаь боахамаш долаш ба укхазара нах а. ЦІе машпкирпишк, е шифер тІаулдаш дацар хьалдаь цІенош. Дунеи ялсамале кхаьча нах ба укх юрта бахараш аьле хеталу гур тІа а ваьнна Іочухьежача. Шо-шоашта езаенпача халкъа боахама тайптайпарча моттигашка къахьегаш ба цигара нах. Цхьабераш «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьтта доакхача даиъа лоацаш ба, шоллагІбараш гІншлош еча предприятешца доттагІал тесса ба. хІаьта кхоалагІбараш — лаьттанца къахьегаш.

...ІуйрНйна малх хьалбалалехьа юрта юкъе гІолла ихаш леладеча бригадай стан йолчахьа сихача боралагІа Іовоагіа лакхача дегІара вола нийсвенна саг. Духьала бетталу юртахой. Цхьа саг дІаводац Іуйре дика а йийца дег тІара безаме цуига хаттар ца деш. Из сий деш вар укх шера цхьайттазлагІа халкъа депутатий юрта Советеи ялхаилагІа района Советеи депутаталлэ цаи хьажа шоай юрта вахар Евлоев Саге Мухьмад ва.

1957 шера Яндаре ихаш леладу бригада хьаьц цо.

Ше саппа къахьегара тІера а волаш 35 саг вІашагІхкет цун бригаде. Дии бийсси ца къонсаш шоай «болата говраща» ихашна балхаш ду Вархаиоея Іаддарахьмана, Котиев Дауда, Даурбекоя Арсангире, Мальсагов Хамбора, Даурбеков Іаддаракьмана, кхыбараше.

Къаьно техника яр цар болх баьр, тоъаш яцар эше запчасташ, дукха кхыйола хилоиаш нийслора. ХІаьта а механизаторий денал нот а даьле, шоай ханнахьа чакхдоахар деррига кхашкара балхаш.

Цхьа шу дІадахийтац цар толам ца боаккхаш. ХІаьта Мухьмада ший механизаторашца кхеьча культурей хьувкъам «Назрановский» совхоза меттел. еррэгача районе а лаккагІа хулар.

Цу шерашка дІае йолаяьар шекара свеклаш. Уж кхелра опыт Іомаль вацар бригадир. ХІаьта а, лаьттапцара белхаш дика чакхдоахаш хиларах гектара тІара юкъера лаьрхІача 250 центнер а йоаккхаш чуэцар. Ллапал дикка совгІа свеклаш пачІахьалкхенна дІачулойи а, шоаш кхебеча хьувкъамах кхоачам хилацар Мухьмада. Цо кхетадора, цу культура агротехническии бокъонаш яьзача, хІаьта лерттІа Іунал а дича дикагІа хьувкъаргхилар.

ХьалхагІа специалистаща дага а ваьнна, тІаккха ший новкъостащца къамаьл хилар Мухьмада. Минеральни удобреиешца хьаьи а даь дикка кІоаргагІа аха дезаш дар свеклаш дІаширтиола лаьтта. БІаьсти ялалехьа хІара гектара тІа 30 тонн а йолаш органически удобрени дхка езаш яр. цул тІехьагІа цамцадоаккхаш кийдаьча лаьтта фу кІоаргчлга диллача цхьан боарамагІа дІаде дезар.

— Тхо кийча да Іа яхкача тайпара къахьега! — раьва болаш жоп делар халонех кхерабенна тІехьашка баргбовцача механизатораша.

Специалистаща мел яхараш кхоачаш а деш дІадийра цу бІаьсти свеклаш фу. ХьатІаьлча ний лхъеш лаьрхІа балхаш дир, тІаккха Т-38 яха зІамига трактор юкъе н ньикха оасарах хІама ца дуташ массехказа мультиваци йир. Дукхьад Іаьржа лаьттеи михо эга а еш мугІарагІа лгІа сийна свеклай лордаши мара яцар.

Цу 1963 шера механизатораша хьийгача къах доккха беркат хилар. ПланагІа 180 центнер йолаш хІара гектара тІара 400 центнер а йоаккхаш гурахьа чуийцар свеклаш. Планал дикка совгІа чубера кхыча культурай хьувкъам а.

Из толам баккхарах Къахьегама ЦІеча Байракха орден елар Евлоев Мухьмада. СовгІаташ денна белгалбьхар цун бригадера механизатораш а.

Даьча сийво кхзаш тІатеха, дегаш гІоздаьнна шоай ихашна арабаьлар механизатораш. 3100 гектар хулаш дар кхи. КІа, мукх, генараш, кен, свеклаш, хьажкІаш кхейора цу тІа.

Толамца кхоачащду механизаторашна бархІлагІча пятилетке шоашта тІайийца декхараш. Массехк эзар тонн ялат, техническа культураш йоки пачхьалкхенга елаьа совгІа.

1970 шера Евлоева кулгалду бригада совхоз - техникумага дІалу. Цига ядар техника тоалра аша мастерскойш. ХІаьта из бахьан долаш халача хьале нийсбелар механизатораш. Арвокхъе шоай техника тоас езаш бар бригадера болхлой.

Иззамо доза цхьа беттарг хала гІулакх тІаихаьчача бокъонца возз саг. ТІаккха хов декал долаш хиннавий а. Из доацашвар, эхьбекки ца хеташ, кулг а лостадийх балхера дІа а ваьло дІаьода. Ишта дІагІоргвера вацар Мухьмад. Хьалхадіахкача хона кхы а халагІа дола хІамаш тІанийсдения вар из. Халонашта духьала латташ даьккхадар сий а. Бакъда, шия механизатораш фу де уйла йолаш ба ца хаьрах безаме воацаш цхьа юкъ яьнккхар цо. Царна шеве яр а кхераш, эздела тІехьа царга хІане дІа ца хьоахедеш лелар Мухьмад.

Шоай бригадир безаме ца хилара бахьан кхетадеш хиннабар механизатораш. Цхьан дийнахьа ІуйрНйна шоаш вІашагІкхийттача Бархаиоея Іаддарахьмапа вьлар:

— Хьо ихера везаш хІама дац, Мухьмад. Атта хилча болх а бергболаш, кІана сайна хала гІулакх тІадеча тІехьашка а даргдолаш тхо хилча, массехк шера хьоца хургдацар тхо.

— Тхо дийне долча хана Яндаречна наьха сий лакха-м са даьсара лоаттадергда, — цІогІа ийккхар тІаккха дехьа вагІача Даурбеков Арсангирега.

— Ха а ца йоаеш, теттара сиха вайна эша запчастеш лаха гІо хьо Мухьмад. КІантотта бар аьнноя ара шиъала хиларахи цхьан дийнахьа тІехьайоалийтаргьац оахэ техника тоаль ца йоаккхаш. Цох гийше хилалехь! — тІатехар новкъосташ аьннар къоабалдеш Мальсагов Хамбора а.

Яхь йолча кІанташа кхоачашду цоаш аьннар.

Гота ха кьатІаккхавчача, доикха цІей а хиле, врайоакхх механизаторашца шоай техника. Сахьаташ тІа а ца хьежаш, салаІа йиш йолча деношка а тІехьа цІагІа Іе безам ца боагІаш тІатеІІа ихашна балхеш ду бригадира а цун новкъосташа а.

Цар къахьегарга хьежжа хьувкъар культураш а. ВІашттта кхаъ шера хаоттам во латташ хиннабале а дика ихеду механизаторашца ялат, техническе культураш. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара кІа — 25, мукх — 26, генараш — 12,5, хьажкІаш — 29 центнер чуэхь цар.

Иштта къахьегарех аьттув боал цу пятилетка дпть шера ялати техническа культураш пачхьалкхенна дІадлара план кхаь шера кхоачашъе.

Юрта боахам дегІабоалабеча къаьстта боккха толам боаккхаш бригадира хьийгача къии беза мах бир Даьхено — 1973 шера декабрьвай Даьхен эггара дезатІоле совгІат — Ленина орден елар Евлоев Саге Мухьмада.

Толамца кхоачаіду шоай декхараш механизаторащи иттлагІча пятилетке в. ДІадахача шера хаоттам во лаьттабале а, хІара гектара тІара кІа — 24,2, мукх — 31,5, генараш — 14,5, доакъара лаьрхІа йийша хьажкІаш — 300 центнер а йоаккхаш чубенаб хьувкъам. Из планал дикка совгІа ба.

Генараш кхедераи пачхьалкхенга дохкараи социалистически яхье котало яьккхараш в лаьрхІа КПСС обкомо, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо баьча соцамагІа 800 сом премиеиай бригадина.

Л. И. Брежнева «Целина» яхача ший книжка тІа йоах: «Маьхк эле — хургда илли а... Хозахета алац ишта. Ялат массеза в хиннад лоархІаме продукт, дерригача руэкъай бустам. ХІаьто сийлахь-доккха іилма - техническии хІамаш карегІдьнна ла вай бІаьшере а из да халкъий вахаре хертгердар. Нах космосах чубенпаб, кхи, фордаш ,океанаш карадерзаду. кІоарега лаьттара мехкдаьттен гази йоах, атома низах кхийнаб, бакъда, ялат — ялат а долаш дус».

Уж дешаш дага а латташ къахьег механизаторашц укх пятилетка тІеххьарча шера. Мухьмада бригадерча болхлоша дош деннад хІара гектара тІара кІа — 25, хьажкІаш — 50, мукх — 25, генараш 14 центнер лакха аьнна. Из декхар кхоачашдеpa хІана тІатеІІа балхаш деш боахк уж.

Массаза а чІоагІа хиннад цар дош. Шоаш бизза кІант тий хилар хьахьоккхаргда механизаторашца укх шера а.

Саг хозаву къахьегамо, нахаца дог-уйла дика хиларо. Даьхе езаро. Уж гІулакхаш доаккхаш виэза халкъа кІант ше хилар хьахьекхад Евлоев Саге Мухьмада.

С. АУШЕВ.

Іилмаи техникаи горизонташ

БЕЛОРУССКИ «ТУРПАЛИЙ» НИЗ СОВБУВЛ

Белоруссе столицана Минскана шовзткъе итт километр гаьнача моттиге уллача Белорусски автозавода машинаш вІашагІъеккхача цехе нийсвелча, великаний мехка нийсвеннача Гулливера тара хеталу хьона хье. Кхьметтел кулг урагІадаьккхийтача а хьалоацалац «БелАз—549» яхача самосвала чарха лакхехьара йист, цун диаметр шин метри ах метри я. ХІаьта машина кабине чувала велча, лаьрххІача лоаме тІа гІолла йиъ метр лакха урагІа вахаза.

Цхьа ира гола тохача моттиге кхьметтел сихача «Жигулей» ко хьовзаде я атта доацилга сай опытах хетт волча сона дагадехар: «Ма хала хургда-их ер гигант лехкачоа. Амма шофера-испытатела Ворса Николайна хет «БелАз» лелае легковой автомобиль лалларал хІамма а халагІа хургдац аьнна. Массехк минут яьлча со са а теш цунах, лехкачоа юкхе вайшиъ хьувзача новкъа массехк километр вахача.

Машино атта йоаних урагІе, цкъаза сухал максимальниччунга кхоач — сахьата 55 километр. Цхьабакъда, дизельни двигатело болх хала боацаш бу. Цунах латт заводе конструировать даьча передачай гидродинамически корабка совленех цаІ. Ворса [illegible] аьли:

— Конструкторащ гІийртаб, самосвала тІа болх бе атта а кхерам боацаш а хилийта. Машина я шозза подстраховать даь кона управлени йиъ тормозной системеи. Кабине я звукоизоляци, герметизаци, йоахал лург. Резинах яьча амортизатораша вибраци кІезигъю, хІаьта гидропневматически подвеско Іалаицу цуи йолаялар. - легковой автомобила дар фашца, тайна хулга. Эксплуатаци яра хьалащна хьенока шошоай тайпара хьаю самосвалаш: къулбаседенна, гІаьххьача климата полосана, тропически.

Дункхача тонная белорусски автосамосвалаш дерригача дунено тІанйпай. 27 а 40 а тоня мухь кхухьачи машинашта Лейпцигскии Пловдивски дунеи халкъашта юкъерча ярмаркай медалаш хьоналъй. ДагадоххарагІа вьача, выставка, дукхагІча даькъе шоай ходаца йолх уж.

Конструкторащ цаходдаш автомобилаш эргальха оаяра тІаверзадаь балхаш деш ба. Дукха ха йоацаш царга кхьчай тІоагІагІа низ бола двигателаш. кердагІа «кога гІирс». Мовхьаш кхахьара торонаш совъянний хьалхарчун кхаь тоннам шоллагІчун пхе тоннаш, капитальни ремонт ца еш бу ннкъ 120-пегара 160 эзар километрага кхоачаш тІакхийттаб.

Оттаьй принципиально кердача деза мовхьаш кхухьарий конструкцеш а. Караерзаьй 75 тонн кхухьача машиний серийни производство а. Цу беза мухь кхухьача машина конструкцена пайда ийца кердадарешна, масала электрически мотор-чархаша. цун балха овсарле 27 тонн хьоча автомобилечоа кхе пхеззалхаза лакхъяй. Цу машина база тІа конструкци а оттаяь опытни аерех арахецаш я 120 тонн мухь бахьа низ бола автопоезд. Цун кузова боарам — бІаь километр. Шера миллион тоннага кхоачаш кІор дІа-хьа кхахьа йиш я цунца.

Цхьаькха кердадер — «БелАЗ-7519» яха 110 тонн хьу самосвал Къулбаседен хьалхарча [illegible] [illegible] [illegible] 180 тонн хьу самосвал. Цу супергиганта йоахал — 15 метр, лакхал — 5 метр. 2200 говра низ болчи дизельни двигатело сахьата 60 километр сиха лела торо хулийт цун — самосвала база тІа хьергъя 240 тонн мухь бахьа низ бола автопоезд.

Дукха хІамаш бІаргадайна автомобилисташ а тахан цецбоаха уж гиганташ дукха ца говш вай дерригаш а даьнна хІама хинна дІаоттаргья. Цунах бола каралоацам ба 20 шерал дукха совгІа йоацача хана даькъе эггара йоккхагІа йолча предприятеех цаІ а хинна дІаоттача Белорусски автозавода биографи. Производства боарам башха совгІа-эшашагІа боацаш 50-зза совбаьннаб укхаза.

Производство дегІаахара темпаш лакха хургья дІахо йодача хана а. Болх бе йолалу завода шоллагІа аргІа. Цехий майдага диллача из шозза йоккхагІа я хІанз болх беш йолчул. ХьалъурагІа йодаш латт БелАза лаьрхІа продукци арахецаргйола езайоккхача штамповкай кузнечни завод.

Чехкка дегІайонгІаш латтача предприятена кадраш кийчъю заводе хьайнйллача техникумои Белорусски политехнически института филиалои.

Керда техника кароерзаеча доккха гІо ду вошал долча социалистически мехкий автомобилаш ерация. Масала, Чехословаке лоаттаду 950 говра низ бола дизельни двигателаш. Болгаре — арахкувсача газий нейтрализатораш. Шоай аргІанна белоруссаца къаьстта дика вІашагІйохк социалистически мехкашка йолха машинаш, гІо ду доттагІашта царна эксплуатаци е.

Цу дерригех дувц заводской къахьегама сийлен музея экспонаташа. Укхаза да, масала, автомобильни техника карасрзаc гІо дарагІа Вьетнама майдилг еннача инженера Воронов Алексея сурт. ВІашагІъехкача цехе кхийтар сох Вьетнаме а хинна вола смена начальник Куличик Павел. Хоигаe цо Іомаьай болхлошта белорусски самосвалашта эксплуатаци ремонти яре правилаш.

— Цаккха а диллургдац сона вьетнамски новкъосташа сайца в сай дезалца а леладаь хоза гІулакх, — дувц цо. — Шаьххача хана американски империалисташца лоаттабаьча тІемо бохабаьча мехка де йиш мел яр дора тхона цига тхоай цІагІа долаш саннa хетийтара. ІалаьматеI дика лелаю вьетнамцаша техника, еррига рекомендацеш нийса кхоачаш а ю. Дега товр хулар вай автомобилаш тешамеча а доал дергдолча а наьха бе яха хилар.

Владимир БИБИКОВ. (АПН).

№ 9 йола «Агитатора блокнот»

«Сийлахь-боккхача Даймехка тІеи тІа Советски Союзо Котало яьнкха 35 шу дузаш» — цу рубрикацарча материалашца хьаеллалу КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропагандан агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргІанара, 9-гІа, номер. Цига я беседана лаьрхІа кепа тохаш йола «Адамлепла диллургдац» яха тІема Іилмай кандидата, полковника Н. Андронникова статья. Агитатораи пропагандистан долча новкъостала дуц я Котало белгалонаш гойташ йолча цифрайи фактайи подборка.

«Вай городера зІамига саг» яхача корреспонденце тІа дувц Советски Союза Турпала Н. Заболотне деналеча гІулакхех: «Хьалха-Мурда фронтовой гІулакхашцара» яхача корреспонденце тІа дувц разведчик-артиллерист хиннача Хь.-М. Котиковх; «Дика дегаш» яхача корреспонденце тІа — медицински йишарех В. Казаченкох, Т. Албогачиевайх, Н. Киселевайх.

Ешачун теркам тІагІоргба «Теркама юкъмоттиге — юртбоахама продукце дикал лакхъелга» яхача редакционни статьяна. Цу тІа шерра дувц кхаш леладечеи хьайбай боахамеи хулача зенашца лоаттабеча къовсама, цар продукце дикал лакхъяра деш.

«Кхетама балха энтузиасташ» яхача рубрикана кІал кепа тох «Говзанча хьехамча кхетамлур» яха корреспонденци. «Тха справочник» яхача рубрикана кІал я «Варшавски Договора Организаци» яха статья.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ВЕНГРИ. Мадач цІерагІча будапештски театре дика чакхъювл дукха ха йоаццаш «Кхо йиша» яхача А. П. Чехова пьесагІа оттаьь спектакль. Режиссер — О. Адам.

Цу театра репертуаре дика йоакха моттиг дІалоац эрсий авторий произведенеша. Столицерча зритеІашта укха за бІаргаайнаб М. Горьке «На дне», А. П. Чехова «Чайка», иштта кхыйола постановкаш.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттехьа): Маша — артистка Алмаши Ева, Ирина — Пирош Илдико, Ольга — Бенце Илона.

МТИ—ТАСС сурт.

АФГАНСКИ РЕПОРТАЖ

АМЕРИКАНСКИ ИМПЕРИАЛИЗМ — БУСАЛБА НАЬХА МОАСТАГІА

Иште лаьрхІар вІашагІкхийттача Штаташа афгански халкъа духьала леладу гІулакхаш Афганистана Демократически Республика (ДРА) улемий Совета председателa заместителa Саид Мухаммад Али Шах Тавакуле.

Империалисташа, хьалхарча аргІанна американскичар, леладу гІулакхаш, аьлар цо Агентство печати Новости лаьрхІача корреспондентага Боровик Генрихага, дерригача дунеина а доаш да.

— 1978 шера апрельски революци ма хилланге а, — дІахо дувц Саид Мухаммад Али Шах Тавакуле, — дикагІа а машаре а вахар бахьан шоай лаьтта къахьега безам бола хьаьмала афганцаш-бусалбаш кхерабарен бовбаран доаллахарна пачхьалкхений территоре тІа вІашагІа а ехкаш тха мехка контрреволюционни агентура хьачувхийта болабелар империалисташ.

Саг вер — Іалаьмате доккха къа. Ишта яздаьд бусалба наьха дезе лоархІача КъорІа тІа. ХІаьта бандиташа школашка чу а лелхаш йоагаю уж. цкъаза царна чура дешархой а тІехьа. Цар террор оттаьй ахархошта, гота а йоалайтац, ялат дІа а дийташ, доахи дІаккхуед, кочанаш тоташ етташ боабу, хІалакбу хьаьнала бусалба нах.

Масала, со ве шозза гІийртаб. Цкъа когаш кулгаш еттаелар толаш. ШоллагІа — маьждига чу волаш кхетандар террористаша йийтта топаш, амма сона юхе лаьтта массехк молла вийра.

Американски массови информаци средствааш дуне тешаде гІерт, шоаш Афганистанерча бусалба наьха гадоахаш хиларах. Малав цунах тешаргвар!

Массехк ди хьалха, — белгалдаьккхар Саид Мухаммад Али Шах Тавакуле, — хайнад американски империалисташа керда зулам даь хилар. Цар тел ДРА хьачуухийтача бандиташта доъьаж доалла хІама чу а елла йола гранаташ. Ия я бусалба наьха гадоахаш деш да?!

КъорІа тІа аьннад: кхыметтел хьайба дер а доккха къа да. ХІаьта цу гранаташа-м нах а бовбу, Іалам а хІаланду.

Дукха ха йоаццаш Афганистана малхбузехьарча цхьан провинцера каьхат дера сога. Бусалба наха яду, доазол дехьара хьачуухача бандаша гота а йоалайтац ялат дІа а дийтац, кхыметтел даха а дитац кхаш. Письмо сога ядаьдар со бусалба наьха лидер хиларагІа сога гІолла шоаш гІо дехаш ду дехар правительствага дІанхачийта а шоаш террористически бандай кхерама кІалхарабахийта а.

Афганистана халкъ сатеми машаре эшаш да ший дахар ший лоІамагІа хьадара. Цу дукха дийхар оаха гІо тхоай сийлахь-воккхача лоалахочунгареи доттагІчунгареи, Советски Союзагара. ХІаьта тхацига бахка а баьхкаб советски салтий тха мохк агрессивни низех лорабе. Са белгалденкха безам ба йоккха йоацача советски тІемахой контингента доакъош мел латтача моттигашка, ахархоша паргІатта готаш йоахкавць а ялаташ дІадувш а хилар уж сатийна а хІамах ца ихераш а бахар.

Дукха ха йоаццаш Мухьмад-пайхамар ваь дн дездеча къамаьл дир цхьан ха яхача бусалбачаго. Цо аьлар: советски бІу бенаб вайцига вай доазонаш лоредаре, вайна машаре вахар Іалашдаре. Уж лоамашкен яьссача аренаш кен ба Іеш, бийша палатнашка бада салтий. юэр шоай маьхк я, тхогаре е чубаха моттиг а, е хий а, е кхача а бехац. Уж алхха тхо лорадеш ба. ТІаккха хила йиш йий-те цул эздегІа доттагІа?!» Уж дешаш аз диза баьъду.

Тахан хІара дог цІена афганец — аьлар ший къамаьл чакхдоаллаш ДРА улемий Совета председатела заместитела Саид Мухаммад Али Шах Тавакуле, — хоаш ва бусалба наьха доттагІа малав, моастагІа малав. Цо дика ихетаду американски империализми цун союзникаш китайски гегемонисташи, сионисташ а кхыйола реакци а фуй. Духхьал уж ба бусалба наьха моастагІий.

(АПН).

Кабул.

КАЛЕЙДОСКОП

«БАВАРСКИ НОСТАЛЬГИ»

Баваре (ФРГ) бахача наха доккхал ду шоай суртий галерейх, укхаза балаш а болх беш а Дюрер Альбрехт, Вагнер Рихард хиларах. Бакъда, цхьаболча моттигерча «патриоташта» дега дукхагІа еза «доккха цІаи дола» кхыйола моттигаш. Дукха ха йоаццаш сувенирии тикашка немецки, английски, французски меттала кІал яз а даь, бос болча тхъаь открыткай комплект аральниай. «Аьрзе бІя 1945 шерага кхаччалца» яхаш я из сери. Цу полиграфически изделешта кІал даь массехк йоазув укх тайпара да: «Гитлера хьалхара цІа «Ванненфельд», «Гитлера шоллагІа цІа «Бергхоф», «Гостиница Платенхофе» СС казармей», «Геринга цІа», «Бормана цІа», «Гитлера кабинет», «Бормана кабинет»...

Сери арахийцачар «дикача уйланца» ма гІулакх дарах цхьаккха шекваргвоацаш «Обербаверннешес эхо» яхача газето духтІаоаккх: «ХІара сага дег чу латт хьалха дІаяха ха. ХІаьта баварцашта дукхагІа дагайоал ма къилбаседерча германцашта, вестфальцашта, французашта е англичанашта дагайовлалачул». Тамаш лех «ХІара баварец» иштта дуначе къаьаьла раьаа вале.

(АПН).

«ДОШО КХА» ЯХА ОПЕРАЦИ

Дуга Бирме нерттера продукт а экспорта лоархІа меттІча статьяйх цаІ а я. Соахка геттара аьттув боацаш хьалаш хиннадале а, бирмански ахархоша мехка чукь шоашта ошачоа тоъам бен а ца Іеш, доазол дехьа доххка а хьувкъам кхебаьб. 1979 шера 13 миллион акре тІе дуга дІадийнача кхай гІара 10,5 миллион тонн ялат чуийцар.

Иштта лакха хьувкъам кхебара кІезига лоархІам болаш гІулакх дацар мехкарча бахача берригача яха дакъа а лоацаш, «Дошо кха» яха шу хьалха дІаболабаь болам. Предприяте болхлой, эзархой, студенташ мехка дуга дІадувча районашка а ухаш, ахархошта дуга цІаде из чуэце. ирригационни гІишлошта ремонт еча новкъостал деш хилар. Пачхьалкхено дикки ахча хьахийцад искусственни удобренеши юртбоахама техникех эцара.

(АПН).

Газ йоакхха промышленность — Афганистанаи Советски Союзаи юкъе дІаюха гІулакхаш леладар, цхьатарра бокъонаш хилар дегІадоагІача отраслех цаІ.

Халдакза дегІабоагІа СССР-е экспортагІа Іилама газ хьаахийтарех республикана боала пайда. Къоначча республика экспортагІа газ дІаахийтара чотах СССР-ера импортагІа ухача шийна мел эшача мехкдаьтта продуктехи, хІаьта иштта кхачан продуктехи доагІар дизза дІатела вІаштІехьдоал.

СУРТА ТІА: Джаркудук яхача газ йоаккхача моттиге. Цигара нефтепроводагІа Советски Союзе хьаухийт газ.

Г. НАДЕЖДИНА сурт. ТАСС фотохроника.

СИБАРЕГІАРА ИНЖЕНЕРАШ ВЬЕТНАМА ЛАЬРХІАЧА ЗАВОДА ПРОЕКТ ОТТАЕШ БА

Иркутскерча целлюлозно-кьахата промышленноста предприятешта проектированиеш йолча Институто дукхьашха кхоачашду Вьетнама Социалистически Республика заказ. Советски специалисташа хьаю Хоанглиенцион яхача провинце хургйолча Иен-Байски целлюлозни завода проект. Заводо арахецаргья шера 40 эзар тонн вискозни целлюлозеи 2,5 эзар тонн гіакъара дрожжеши.

Советски Союза сапна, иштта кхыча мехкашта а цу тайпарча предприятешта проектировани яра хьакъсхьара боккха опыт Іоаьй иркутянаша. 1979 шера вьетнамски заказчикашка завод хьалъяр экономически пайдане хилар дІа а хайта, вай мехкарча кхыча итт проектни организацеца цхьан проекте технологически разработка е йолаезар институт. Из болх беш шехьа увттайора планагІа советски предприятеша хьаеча завода эшаргйолча оборудованеиа заявкаш.

Сибиряканаша хІанз беш лаьттача балха башхало юкъаенна я Вьетнама тропически климата хьалаш а кердача заводо чанхйоахаргйола бийлал а тергалъе езаш хиларца. Целлюлоза керттера бийдал хургья стиракса яха дахча. Гаьмна хьалха дІаяхача хавашка денз цунах далацар хьаж йоагІаш кІувнаш цхьа йола медицински препараташи мара. Советскпи вьетнамски іилманхоша даьча тохнамаша хьалхьеххар, цу дахчах лакха дикал йола целлюлоза арахецараи цунах штапельни хьоаса бараи пайда эца йиш хилар.

Тахан проект оттаеш йола завод хьалъергйолча районе дукха стираксови хьунаш дІайогІаш латт. Уж йогІ юрта боахама пайдана доацача лаьтта, хІаьта дезткъалагІа шераш декъалуш завод бокъонца бийдалца Іалаш а ергья.

Иен-Байски завода дукха процессаш уникальни хургья. Кердадарех цаІ — предприяте холодильни центр — московски Іилманхоша кийчъю. Цул декхар да техническии температура эшача боараме лоаттаяр. Традиционничунна юхе хуацалу целлюлоза кхехкарен кІайярен операци. Цу технологически процессашта тохкамаш деш латт Малхбузен СибарегІа эггара йоккхагІа йолча Братски хьунпромышленни комплексе.

ЧІоагІа теркам гІабохийт проекта тІа гонахьара го лорабара. Ленинградски институтех цхьаьне оттаеча газаши бІеха хиши вІевдара гІирсашта юкъейоагІа атмосфере дІаракхувса промышленни хиши газаши цІенъеча эффективни средствай комплексе.

Завода проектировани еча доккха дакъа лоац вьетнамски специалисташа. Царна кулгалдеш ва вай мехка дийша ваьнна опыт йола инженер, химически Іилмай кандидат Чан Куан Нгок.

Олег ЧЕБЫКИН, АПН корреспондент.

МАШАР, КЪАХЬЕГАМ, МАЙ!

Дунен халкъашта юкъерча къахьегамхой барт цхьоагlон Денга — сийрдача бlаьстан цlейга — Цхьоалагlча майга къаьстта лелаш хоза кийчъенна орденаш лелаю Нохч-Гlалгlайчен столица Грозный. Къаьга сиича lуйрийна деиз грозненцаша хьалйизай пlеча байракхашца, транспарантащца ега, бlаьстан хьалхарча зезагашца хозъяь йола города улицаш, майданаш.

...lуйрийна итт сахьат доалл В. И. Ленина цlи лелаеча майдан тlа массанахьа а дlахозаш ек Советски Союза Гимн. Нийсдаь мугlараш долаш, дlах аьнна ба тlема оркестро лекхача маршаца гlа нийсбеш йоагlа Грозненски гарнизона бlухой. Ук ба 35 шу хьалха адамий исторе чухь аггара къизагlен бирсагlен хиннача тlем тlа фашизм хlалак а еш, Сийлахьйоккха Котало яьккхача советски халкъа къонгаш. Машара деношка lобаь а хьалкхийна а болча цар тешшаме лораду социализмана карагlдаьнараш советски наькха бернате къахьегам.

Майдан тlа йоалл байракхаш яхьаш боагlарий колонна. Трибуна тlара дlайха моаршал лу из сий дола гlулакх кхоачашде — республика столица къахьегама сийлен байракхаш лаккха ай я ль демонстраце лхьа доиъо синачарга, царна тlехьа боагlача производстве хьалхалаттарашка, баьчча юбилейта а цул хьолхагlа а шоай пхе шера планаш кхоачашъяьрашка.

Бlаьстан сийрдача басарашца дика товш я олимпийски символикаца белгала йола физкультурникий колонна. Кхо эзар сагах латташ йола из колонна Нохч-Гlалгlайчен спортсменийн физкультурникийн йоккхача отряда дlаммита цхьа лакъа мара дац. Мехка берригача спортсмений дар сакиа цар хьинар а совдаьккхад Москве хуртйолча Олимпиадана еча кийчоно. Дуккхал укх тlеххьарча шин шера республика спортсменаша РСФСР, СССР, Европан дунени чемпионаташка яьхай 40 доше, 47 дотои 59 борзен медалаш. Вай массане а чlоагlа доиккал ду царех цхьабараш механа олимпийски вlашагlтехача командашта юкъебигарах. Трибуна тlара телача моаршала «Ура!» яхаш, майда сиарш жоп а луш чакхбуэл Нохч-Гlалгlайчен спортивни сийлакха доаттадеш бола «Динамо», «Спартак», «Локомотив», «Урожай», кхыйолча спортобществай викилаш.

Гаьнара бlарг тlотташ я республика профтехобразоване колонна. Города тайп-тайпарча профессионально-технически училищашкарча кагийча нахен мухкарашен тlатеllа нираерзаю халкъа боахама, чlоагlа эшаш йола мехкдаьтта чакхдоахарий, машинашъерий, гlишлошъерий, кхачан промышленносте болхлой, кхыйола професеш. Хlара шера царех итт эзар' совгlча кагирхоша бlаь гарттача профессех дипломаш лъа а ийдеш болхлой класса мугlараш хьалдуз. Царна юкъе ба Нохч-Гlалгlайченерча шоай нийсархошца вежарашца някъаца дезаш бола турпалча Вьетнамера, Лаосера баьхка кагирхой.

Мугlараш нийсдаь юхь тlара сийрдабаьнна ба Дахено иразе берал lалашдаь бола, хоза кийчъенна колоннашка боагlа города школа дешархой. Цар бе доахк парте а правительства а кулгалхой портретащ, зизаш, транспаранташ.

Байя ког а довзаш майдан тlа йоал Грозне къахьегамхой демонстраци хьаелла болъо енна, городерча районашта юкъе лыржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьнна Старопромысловски района колонна. 1905 — 1907-ча шерашкарча эрсий революцие къовсамашка хьахинначек Советий lаьдал доанхача хана чlоагlъенначел революционни, социализм хьалъеча хьалхарча шерашка легlаенача даьй барха - дикача къахьегама традицешта мутlахьа бола хlинзарча болхлой класса викелаш доккхал де йиш йолаш ба къахьегаме шоашта карагlдаьнарех.

Трибуна тlаро лек Октябрьски революцие орден лелаеча «Старогрознефть» НГДУ коллективана дег тlара довгlача моаршала дешаш. Цу йоккхача коллективо В. И. Ленина 110 шу дузача денга рапорт деннад иттлагlча пятилетка план ше кхоачашъяьрах.

Цу коллективо селла боккха толам баьккхара лардула управлене ерритача нехашна, участникаш къахьегама прогрессивни методех, производства чурча торонех шерра пайда эйбар. Тlехьарча хана укхаза производствана юкъейоалаьй «Привобережное», «Левобережное» «Северо - Минеральное» яха мехкдаьтта доалла моттигаш. Цунца нхьана укхаза доагlа технически гlулакх кхачадоах къьмача скважинашка а.

Ишта шоай пхе шера декхараш хана хьалха кхоачашдаьд района предприятешкарча 123 цехо, участкой бригадой, 3760 къахьегамхочо.

Цхьаннена тlехьи шоллагlъяр йолаш майдан тlа гlолла шоай къахьегама рапорташца чакхбуэл района промышленни предприятей коллективай викалаш. Дукха дикадараш дуица йиш я царех. Масала, хьалхарча квартала итогех районе хьалхара моттигаш яьхай «Тlехьабусараш боацаш бе болх!» яхача девнагlа къахьийгача Грозненски бурув тохара балхий управлене, «Союзавтоматстром» опытно-экспериментальни завода, «Чечингсельстрой» треста механизаце управлене, Грозненски технологически транспорта управлене, кхыйолча коллективаш. Мая сийна лыржача яхье дика къахьийгад «Грознефть» объединенерча автомобильни наькъий управлене, «Электроприбор» яхача дуккхача кхыча предприятей коллективаша.

Укх сагна шоай къахьегама коталонаша, халкъий интернациональни доттагlало дегаш гlоздаьха ба царна цхьа Май дезде арабаьнна Болгаре Халкъа Республикера баьхка. Грозне къахьегаш йола гlишлошъераш.

Района къахьегама коллективашта юкъе ший сий лакха лоаттадеш хьайоагlа «Электроприбор» заводера № 8 йолча цехера В. Хайбулкин керте латта комсомольско-кагирхой бригада. Социалистически дезз цхьайттагlча пятилеткан чотагlа къахьег цо. Республикал араха а ший цlи дlаьзийтай массехк шера «СССР мехкдаьтта промышленноста министерства толашагlйола бригада» яха цlи лелаеча Старогрозненски бурув тохара балхий управлене № 17 йолча «Северо-Минеральни» буровойра комсомольско-кагирхой бригадо. Дукха ха йоаццаш цун ергача коллективана доккха дикалетар хилар цу бригадера бурувлеттачун гlоича вулча Н. Лихоманна 1979-ча шерара Ленински комсомола преме лауреата цlи хьовахарах.

«Даькъала хилда Цхьоалагlа май!», «Бlаь шеренашка дахалда, чlоегl а хулда дуккхача къамех латтача советски халкъа доттагlало!» яха дешаш да трибунера хьахоаш. Ленина цlерагlча майдан тlа кхоач хьамсарча бьтча цlи лелаеча Ленински района къахьегамхой колоннаш хьалха цlе байракхаш яхьаш боагlараш. Зезагаша, цlеча байракхилгашца, плакаташца, лозунгашца ега я района къахьегамхой колонна. Партен правительства кулгалхой портреташка дика кийчъяь я из.

Ерригроссийски социалистически яхье котъяьннарех я город Грозный. Из йоккха котал йоаьхачо доккха даькъа лаьцад Ленински района къахьегамхоша. Шоай цу яхье даьха къахьегама толамаш тlа-тlа тоадеш накъабаьхкаб уж тахапарча цlейна. Трибунана хьалхашка я района эггара йоккхагlйолча «Красный молот» завода къахьегамхой колонна. Дег тlара доагlача дlайхача дешашца моаршал хетт царга трибуна тlа латтараша. Иттлагlча пятилетка тlехьарча шера плани тlайна социалистически декхараш толамца кхоачаш а даь иккъаенна завода коллектива бlаьстача цlейна. Бlаь гарттача болхлочо, итташ бригадаша хlанзалехьа рапорт деннад иттлагlча пятилетка заданеш кхоачашъярах.

Даькъала хилда Цхьоалагlа май!», «Сийле хийла хьамсарча Коммунистически партеl» яха дешаш да трибунера хьахоаш. Цхьаннена тlехьа шозлагlа йолаш трибунана хьалхашка гlолла чакхйоал Цхьоалагlча майна бошха дика толамаш а доахаш накъабаьхкарех лерош гlоздаьнна боагlача «Автоспецоборудоване» яхача опытно - экспериментальни завода, пассажирски транспорта производственни объединене, И. И. Заболотни цlерагlча типографе, «Кавказтрансгаз», геофизика нийсдаь производственни объединене, чхьагlара-коньячни комбината, кхыча предприятей, организацей къахьегамхой колоннаш. Цар дахь Цхьоалагlча майна шоаш кийчдаь къахьегама совгlаташ гlйташ дола рапорташ.

Ленински района къахьегамхоша чlоагlа дегаш гlоздаьнна дезду Цхьоалагlа май. Районерча шиитта цехо, кхаь участко, еткъа гаргагча бригадо, эзар совгlча балхлочо Ленински юбилейга кхачалехьа пхе шера план кхоачашъярах рапорт деннад. Яхье котбаьннараштта Ленински сийлен грамоташ еннай. Царех ба «Красный молот» завода котельщик, СССР Лакхехьарча Совета депутат Рыженков Николай Георгиевич, цу заводера сварщица, Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутат Умалатова Сажи, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода электросварщик Турлаш Владимир Степанович, почтамта почтальон Анохова Нина Николаевна, швейни производственни объединенера хlамаш тегар Дудаева Зура Адамовна, кхы дуккха бараш. Цар а уж санна бола кхы дуккхача а къаьстта чlоагlа деташ гlоздаьнна деадир Цхьоалагlа май.

Трибунана хьалхашка гlолла дегаш гlоздаьнна боаш, хелеш доахаш, халкараш деш чакхбийл цхьа деззл сана барт тайна, дуккхача къамех бола студенташ, медицинеи, культура, кхыча учреждений болхлой.

Цlеча байракхашца Ленина цlерагlа майда цlийбаь трибунана хьалхашка кхоач Октябрьски района къахьегамхой колоннана хьалха байракхаш яхьаш боагlараш. «Первомайски моаршал да Октябрьски района къахьегамхошка!» — хьахоа трибуна тlара. Цхьоалагlча майна дика къахьегама совгlаташ кийчдаь накъабаьхка района къахьегамхой дегаш гlоздаьнна ба тахан. Укх шера хьалхарча квартала заданеш совгlа цар маьхала яьккхай 415 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, къахьегама овсарле лакхъяри задани 2,6 процент тlеххоачашъяьй. Гlишлой - монтажни балхий пачхьалкхен план 103,8 проценти шоай низаца гlишлой балхаш дара задани 103,9 процента кхоачашъяьй цар. Цхьоалагlча майна сийлеца накъабаьхкача цар района а города а къахьегамхошта 511 эзар совгlча сома маьха бытовой гlулакхаш даьд, 10 эзар совгlа сом мах бола культурно бытовой гlулакхаш даьд. Ишта къахьийгача района къахьегамхошта еннай КПСС обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела цlе байракх.

Цхьоалагlча майна хетаяьча социалистически яхье къаьстта дика къа а хьегаш пхе шера план В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъяь йола «Промавтоматика» НПО коллектива къаьстта дика къийтеина йоагlа. Ишта яхье хьалхара моттигаш яхарца дегаш гlоздаьнни ба трибунана хьалхашка гlолла лелаш доахаш, шоай рапорташ гlйташ чакхбоалаш бола «Чечингбуьвьбыт», текстильни галантерейни производственни объединеней, «Грозгипросельхозстрой» института къахьегамхой. Хьалхарча квартала итогех царна еннай КПСС обкома, Нохч - Гlалгlай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома цlе байракхаш.

Байя ког довзаш боагlа «Чечингазстрой» треста къахьегамхой. Яхье дика толамаш захарах царна а еннай парте обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота.

Вlашагlехьа - тlехьа трибунана хьалхашка гlолла чакхбоал локомотивни вагонни депой, № 1 йолча механизированни колонна, № 131 йолча гlишлой-монтажни поезда, электро-механически завода, Плодосемгоспромхоза, кхыча предприятей, организацей къахьегамхой. «Май! Машар! Къахьегам!» яха плакаташ, кхыдола лозунгаш, транспаранташ, зизаш, цlе байракхилгаш, партен правительстван кулгалхой портретащ дахь цар. Зезаг теха латтача бlаьстана тара я цар колоннаш.

Къаьстта чlоагlа дегаш гlоздаьнна деалу таханара цlей пхе шера план хlанзалехьа тlеккхоачашъяьча болхлоша. Царна еннай Ленински сийлен грамоташ. Царех ба «Промавтоматика» НПО опытни завода регулировщикаш Н. В. Глушко, Г. А. Прокопов, токарий бригадираш В. В. Вихляцев, В. А. Аксенов, локомотивни депо слесарь П. В. Стариков, вагонни депо промывальщик Н. Д. Драков, текстильно - галантерейни объединене сновальщица А. В. Висханова бурзакъаш доахар А. А. Дзаурова, кхы дуккха бараш.

Цхьаннена тlехьа вхьлагlъяр йолаш Ленина цlерагlча майде гlолла чакхйоал района предприятей, организацей, культурай медицинан учреждений къахьегамхой колоннаш.

Ерригга майда дlалаьца боагlа Заводской района къахьегамхой. Тlехьаюса коллективаш йоацаш чакхдаьккхар цар пятилетка диълагlа шу.

Коммунистически партеи Советски правительстваеи гонахьа кхы а чlоагlагlа кхотабенна чакхдаьккхар района къахьегамхоша. РСФСР, НГlАССР Лакхехьарча Советашка, моттигерча Советашка девъ хоржамин, политически къахьегамеи хьинар lалаьмате чlоагlа айдаь накъабаьхкар Ленински юбилейна хlаьта балха хьинар лаьгlа деш кхаьчаб уж тахапарча денга а.

Трибуна тlара хьахоа «Сийле хийла турпалча болхлой класса!», «Даькъала хилда Советски Союза Коммунистически партеl!» яха дешаш.

«Ура! Ура! Ура!» — аьле жоп лу эггара хьалхарчарна боагlача «Грознефтеоргсинтез» объединене мехкдаьтта чакхдоахарша, химикаша, гlишлошъераша, транспортникаша! Укх тlеххьарча массехк шера районе метта, ерригача республике а лоаттаеча социалистически яхье котъяьннарашта юкъе йолаш хьайоагlа ацетонови. Н. Анисимова цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача, СССР 50 шу дизара цlерагlча химически заводий коллективаш. В. И. Ленин ваь 110 шу дизара юбилея сийна шоаш тlанйца социалистически декхараш хана хьалха кхоачашдаь накъаьбаьхкар уж.

Царна тlеххьа-тlехьа йоагlа хоза кийчъяь йола энергетикий, проектировщикий, lилман болхлой колоннаш.

Къахьегамхошта бе доахк КПСС ЦК Политбюро членийи кандидатийи портреташ. Демонстраце баьхкачарна тlагlолла хьежача массанахьа гуш да «Машар», «Къахьегам», «Май» яха дешаш.

Ишта, толамаш даьха Цхьоалагlа май белгалдаккхара тlехьа лыржачи яхье дикача хьонхамашка кхача карагlдаьлар «Грозстройремонт» треста ремонтно-механически предприятие, радиотехнически завода къахьегамхошта. Цар а кхыча а коллективай хьалхалаттарашта юкъе ба тахан юбилейни декхараш толамца кхоачаш и даь дукха хи йоацаш Ленински грамоташ луш белгалбаьхараш: А. Пухадова — ЧИВС СМУ-7 бетонщица, А. Колесников — СССР 50 шу дизара цlерагlча химзавода слесарь, Ш. Дудагов — «Грозэнерго» районни электрически управлене слесарь, Н. Горковенко — радиотехнически завода фрезеровщик, дуккха кхыбараш.

Ер шу бехктоахаме хилар республика гlишлошъерашта, къаьстта Заводской района гlишлошъерашта ЭЛОУ АВТ яха lалаьмате боккха лоархlам бола установка болх бе йоланлийтарца. Из декхар толамца кхоачашде аьттув баларца вай гlишлошъераш даькъала бийцар КПСС ЦК Генеральни секретара СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa воа Л. И. Брежнева.

Карарча шера хьалхарча квартала балха итогегlа районерча гlишлошъераш, республикански яхье котбаьннараш а лаьрхlа, КПСС обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела цlе байракх луш белгалбаьхаб. Цудухьа шоаш къахьегамо даьхача толамий хам беш, доккхал деш майдан тlа боал укх шера КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела цlе байракх енна бола «Центропромэксплуатация» треста. Ерригсоюзни а республикански а яхье котlийначача Нохч - Гlалгlай гlишлой управлене подразделеней, № 7 йолча ГМУС треста къахьегамхой. Царна юкъе цlе цlийга бац хlанзале шоай пхе шера заданеш кхоачашъяьраш, КПСС XXVI съезда кхы а доккхагlа дола къахьегама совгlаташ кийчдаь накъабахка дага бараш Алхха цхьан «Чечингстройтранс» объединене хlанзале пхе шера заданеш кхоачашъяь 92 сагва.

Бlаьстан зиза сания хоза кийчъяь я Грозненски района къахьегамхой колонна. Тух-сискал дахьаш хьалха боагlа хоза кийчбенна боли мехкарий.

Байракхаш яхьарашца ба «Атагинский» совхозера хьажкlаш лелаер Социалистически Къахьегама Турпал Гайтамиров Ширвани, «Горячеисточненский» совхоза тракториста Дудуркаева Камета, «Пригородный» совхозе баьцадараш лелаеча бригада бригадир Голуб Клавдия, кхыбараш.

Демонстраце баьхнарех яах колонна хиннай. Царна юкъе гуш я хоза товш кийчъяь автомашинаш. «Пятилетка тlеххьарча шера — хьинаре къахьегам!», «Вай ленински доттагlалца чlоагlа да!», «Тlехьабусараш боацаш бе болх!», «Хlара балха денна — дикала Знак!» яхача девизашца хьалхе а лелаеш вlашагlехьаьнхай цар уж колоннаш.

Хьалха йоагlа газ чакхйоахача завода, Горячеводски бурув тохара балхий управлене коллективаш. Царна тlехьа майдан тlа боал РСФСР Министрий Совета, ВЦСПС карара кара тела цlе байракх еннача «Кулаpинский» совхоза къахьегамхой.

Ленински юбилейга кхоачаш пхе шера заданеш кхоачашъергья аьнна шоаш тlайица декхараш кхоачашдаьд 2 совхоза, 30 бригада, 2 участка, 3 цеха, 2 ферма коллективаша.

* * *

Грозерча къахьегамхой демонстраце цlаькха а къаьгга хьахьекхар Нохч - Гlалгlайчен къахьегамхой партен правительстван чурчеи арахьарчеи политикина, социалистически интернационализмана советски халкъий дохаргдоацача доттагlала lалаьмате чlоагlа мутlахьа хилар, цуй беркат сонданаккхара шоаш кхобергбоацаш уж хилар.

* * *

Саррахьа паркашка, скверашка, клубашка, культура дворецашка сакъердаш шоай дезагlа дола Цlей чакхдаьккхар грозненцаша.

Б. КОСТОЕВ,
С. МАИСИГОВ,
С. МУТАЛИЕВ.

СУРТАШ ТlА: Грозне хиина демонстраци.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Цlей дездеш я республика

НАЗРАНЬ

Дерригача дунен тlарча къахьегамхой деза цlей — 1 Май доккхий балха толамаш а даьха деэдир Назрановски районе. Дуккагlча промышленни предприятеша, совхозий хьайбаш леладерна дика тlеххоачашъяьй хьалхарча квартала пачхьалкхен планаш. Царна юкъе лыржача социалистически яхье котало яьккхай Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» заводо, Нефтебазо, «40 лет Октября» яхача совхозо «Экажевский» совхозо «40 лет Октября» яхача совхоза № 3 йолчеи фермаша.

Хьежаш сийрда хоза малх а болаш гlоздаьнначa дегашца дlайолайир накъапхоша шоай 1-ча Май демонстраци. Эггара хьалха зоагlа цlенхеза тlемен къахьегамеи ветеранаш. Цу сий долча наха юкъе ва Мальсагов Тухан, Социалистически Къахьегама Турпал Албогачиев Артагlа, Смирнов Николай, Кнагожев lалаудин, Плиев Саварбик, Морев Николай, Оздоев Мурад, кхы дуккха бараш.

Цlеча байракхашца КПСС ЦК Тlахьехамашца ерригга улицаш а хотьаь йоагlа Назранерча № 1, 2, 3, 4, Наьсар Кертерча №№ 1, 2 йолча школашкара дешархой пионера спортсменаш, № 14, № 27 йолча профтехучилищашкара дешархой, совхоз-техникумера студенташ.

Шоаш даьха толамаш а хьахьоккхаш, байа довзаш воч в болаш йоагlа Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» завода барте цхьоагlон йола сийлахьа коллектив. Дерригача технико-экономически хьонхамий хьалхарча квартала план тlеххоачашъяьй цар. Царна юкъе ба социалистически яхье хьалха латташ хьабоагlа СССР Лакхехьарча Совета депутат Дзаматов Муса, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутат Султыгова Пасихан, парте обкома член Котиев Альмад, дуккха кхыбараш.

Царна тlехьа йоагlа Нефтебаза коллектив. Цхьоалагlча майна накъайоагlаш боккха толам баьккхаб цар продукци маьхал якхара план 114 процент кхоачаш а яь.

Дакъа хьонхамашца дезду цlей лесипромхозерча автотранспортии предприятерча, Пхьилехьоагlий - Юртарча ялат дlалуйийдеча пунктерча, кхы дуккхача предприятешкарча коллективаша.

Хlаьта совхозий механизатораша цхьатарра шоай «болата говраша» кхашка ера а баьна хьинареча къахьегамца деэдир из доькха цlей.

ОРДЖОНИКИДЗЕВСКАЯ

Зизашца байракхашца, КПСС ЦК Тlахьехамашца сийрдаьяккхача Орджоникидзевски станице Цхьоалагlча май сийна къахьегамхой митинг хилар. Из хьайийллар Сунженски района халкъа депутатий совета исполкома председателa С. С. Хасиева.

Эггара хьалха дош лу парте райкома хьалхарча секретара В. И. Гуляева. Дезача цlейца даькъала бийцар цо къахьегамхой. Баркал лаьлар социалистически яхье хьалхалаттача коллективашта, тешам белар дlахо йодача хана а района къахьегамхоша дика толамаш доахаргхилар.

Тlаккха къамельлаш ду Ю. С. Цеплакова — Карабулакерча ГПЗ слесара, В. Ф. Тюлюлина «Победа» яхача колхоза бригадира, М. А. Амерханова — Орджоникидзевски № 2 йолча юкъерча школа хьехархочо, кхыбараша. Цар дош делар шоай коллективаша хьинар ца кхоадеш дlахо а къахьегаргхилар.

МАГlАЛБИК

Сийрдача цlейна — Цхьоалагlча майна дика совгlаташ дахьаш накъабаьхкай Магlалбика къахьегамхой. Районерча ерригача промышленни предприятеша 1980 шера хьалхарча квартала план тlеххоачашъяьй. Мехкдаьттахоша планал совгlа 630 тонна мехкдаьтта, 4 миллиони 152 эзари тони стабильни доаца бензин, 3,7 миллион кубически метр ехьа газ яьккхай.

Итт сахьат даьча дlайолалу районерча къахьегамхой демонстраци. Цун хьалхарча колоннашка я балха тlа лакха хьонхамаш даьха Вознесеновски газ чакхйоахача завода, ПМК-155 участка, автотранспортни предприяте, «Луч» яхача комсомолелаеча совхоза, Малгобекски промыслово-геофизически экспедице, «Ингушский», «Кавказ» яхача совхозий коллективаш.

Цlейца района къахьегамхой даьккхала буваш митинге къамаьл дир Малгобекски горкома хьалхарча секретарь воа П. А. Бусева. Иттлагlча пятилетка тlеххьарча шера кхы а доккхагlа толамаш лахара тlахьийкар цо района къахьегамхой.

АХЧОЙ-МАРТАН

Дезача цlейна — Цхьоалагlча майна дикача толамашца накъябаьхкаб Ахчой-Мартановски района къахьегамхой. Пачхьалкхенга плат баьцадараш хьайбай продукци, шекара свеклаш сом боххара план тlеххоачашъяьй района. Ишта дика къахьег районерча боахамаша укх шера а. Цу толамаш дог гlоздаьккхя хоа кийчбена баьхкаб Ахчой-Мартанера къахьегамхой бlаьстан цlей дезлеча демонстраце.

Цхьоалагlча майна хетаяь митинг хьайийллар райисполкома председателa воа Ш. А. Мукаева. Района къахьегамхой доккхача цlейца даькъала а бийна цо дош делар КПСС райкома хьалхарча секретаро воа А. Т. Хариковна. Ше къамаьл деш воа Харикова белгалдаьккхар пятилетка диълагlча шера районерча къахьегамхоша даьха толамаш, укх шера хьалхарча ах шера теми лаьтlа йолийташ болх беш хиляо. Йолаху къахьегамхой демонстраци.

УРУС-МАРТАН

Иттлагlча пятилетка тlеххьара шу социалистически яхье дика хьонхамаш гойташ дlадолалаьд Урус - Мартановски района къахьегамхоша. Цудухьа дог гlоздаьнна ба уж тахан дунен тlарча къахьегамхой доттагlлен, машара цlей — 1 Май деэдеш.

Дlа мел хьежача хьагуш цlе байракхаш, транспаранташ, В. И. Ленина, Л. И. Брежнева, партен правительстван кулгалхой портреташ, пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяра тlахьехаш дола лозунгаш.

1 Мая цlейна хетаяь митинг хьаелл райисполкома председателa М. П. Бажаева. Митинге даькъа лаца баьхка района къахьегамхой бlаьстан цlейца — 1 Майца даькъала а бийна цо дош делар КПСС райкома хьалхарча секретара Социалистически Къахьегама Турпала А. Д. Кагермановна. Ше къамаьл деш Кагерманова дийцар районна къахьегамхоша даьхача толамех, укх шера хьалхашка латтача декхарех, уж кхоачашдара де дезачох. Пачхьалкхенга юрта боахама, промышленни продукци йоххара укх пятилетка планаш ханал хьалха кхоачашъяра тlахьийкар цо тlеххьара района берриге къахьегамхой.

* * *

Цхьоалагlа май дездара хетаяь цу тайпара митингаши демонстрацеши чакхъяьлар Нохч - Гlалгlайчен кхыча районашка а.

Газета аргlаш номер арайраьла 6 мая.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907 г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктоахкама секретаря — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленносте транспорте — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттеи деношка

СФ00182. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2377.